

Πρὶν ὅμως προχωρήσουμε στὸ καθαυτὸ θέμα μας, ἂς χαράξουμε λίγες γενικὲς γραμμὲς, ἀπαραίτητες γιὰ τὴν εὐκολώτερη κατανόηση τοῦ θέματός μας.

Ὅλοι ξέρουμε, πὼς ἕνας ἀμόρφωτος ἄνθρωπος εἶναι ὄχι μονάχα ὑποκειμενικώτατος στὶς κρίσεις του, ἀλλὰ καὶ σ' ὅλα του «ἄνθρωπος τῆς στιγμῆς». Ἡ σκέψη του δηλαδὴ, ἡ παρατήρησή του, τὸ ἐνδιαφέρον του, δὲν μποροῦνε νὰ πάνε μακρύτερα ἀπὸ τὸ φαινόμενο τῆς στιγμῆς. Τοῦ λείπει ἐντελὼς κάθε βαθύτερη παρατήρηση, κάθε σύγκριση φαινομένων τωρινῶν μὲ περασμένα, κάθε γενικώτερη σκέψη γιὰ τὸ βίον, κάθε ἀνάλυση τοῦ ἑαυτοῦ του, τῶν ἄλλων καὶ τῆς κοινωνίας. Κέντρο τοῦ παντός εἶναι ὁ ἑαυτός του, καὶ κριτήριο τοῦ ἔξω κόσμου τὰ ὑποκειμενικά του συναίσθηματά τῆς κάθε μιᾶς στιγμῆς. Σ' αὐτὰ ἀπάνου ρυθμίζει καὶ προσαρμόζει τὸν ἑξῶ κόσμον. Μὲ δυὸ λέξεις : μιὰ μηχανικὴ, ὑποκειμενικὴ φυτοζωία τῆς στιγμῆς.

Ὅ,τι γίνεται σ' ἕναν ἀμόρφωτο, δὲν μπορεῖ βέβαια νὰ μὴ συμβῇ καὶ σὲ μιὰ ἀμόρφωτη κοινωνία, ποὺ βρίσκεται ἀκόμα στὸ παιδικὸ στάδιο τῆς ἀνάπτυξής της. Καὶ σ' αὐτὴν ὅλα ὑποκειμενικά, ὅλα τῆς στιγμῆς. Τίποτα τὸ σοβαρὸ, τίποτα τὸ βαθύ, τὸ μόνιμο. Κάθε διορατικότητά μέλλοντος λείπει ἐντελῶς. Ὅλα τὰ κρίνει μὲ τὸ μέτρο τῆς στιγμῆς, δηλαδὴ τὸ μέτρο τῶν κάθε φορὰ συναισθημάτων της, τῆς κάθε φορὰ ψυχολογικῆς της κατάστασης, χωρὶς κανένα γενικώτερο, ἀντικειμενικώτερο πηχῶ. Δὲν μπορεῖ νὰ βγῇ ἔξω ἀπὸ τὴν δική της τοπικὴ συνθήκη, τὴν τοπικὴ τῆς λογικῆς τῆ θεωρεῖ σὰν ἀπόλυτη, καὶ ἐπομένως ὑποχρεωτικὴ γιὰ ὅλο τὸν ἄλλο κόσμον, μὴ θέλοντας νὰ καταλάβῃ, πὼς ὅλα αὐτὰ ἔχουν σημασίαν μονάχα γιὰ τὸν τόπο της, καὶ δὲν ἔχουν τίποτα τὸ κοινὸ μὲ τὸ ἀπόλυτον, καὶ μὲ τὴ λογικὴ ἄλλων τόπων μὲ ἄλλες συνθήκες. Καὶ ὄχι μονάχα δὲν καταλαβαίνει τὸ σχετικὸν τῆς λογικῆς τῶν φαινομένων γιὰ τὸν καθένα τόπο ξεχωριστά, ἀλλὰ μήτε καὶ τὸ σχετικὸ τῆς λογικῆς στὸν ἴδιον τόπο, σὲ διάφορες ὁμοῦς ἐποχές, ἐπειδὴ οἱ συνθήκες συνεχῶς ἀλλάζουν. Ἀκριβῶς τὸ φαινόμενο αὐτὸ τῆς ἀλλαγῆς, τῆς ἐξέλιξης, δὲν μπορεῖ νὰ τὸ χωνέψῃ τὸ μὴ ἀναπτυγμένο μυαλό. Γιὰ τοῦτο καὶ τὰ πράγματα τὰ παίρνει στάσιμα καὶ ὄχι μεταβλητά, ἀπόλυτα καὶ ὄχι σχετικὰ, φύσει καὶ ὄχι θέσει.

Σήμερα δὲν μποροῦμε βέβαια νὰ ἐξετάσουμε τὸ σπουδαῖον θέμα : τί πράγμα κανονίζει τὴ διαρκὴ ἀλ-

λαγὴ τῶν κοινωνικῶν συνθηκῶν, τὴ διαρκὴ ἐξέλιξη τῆς κοινωνίας. Θὰ παρακαλέσουμε μόνον τὸν ἀναγνώστη μας, ἂν θέλῃ νὰ καταλάβῃ καλὰ τὴν ἀνάληψη τοῦ θέματός μας, νὰ μὴ ξεχάσῃ τὴς δυὸ βάσεις ποὺ βάλαμε : Ὅτι δηλ. τίποτα δὲν εἶναι στάσιμον, ἀλλὰ ὅλα ἀλλάζουν, ἐξελίσσονται διαρκῶς, καὶ ὅτι τίποτα ἐπομένως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἀπόλυτον, παρὰ μόνον σχετικόν, σύμφωνα μὲ τὴς κάθε φορὰ συνθήκες. Μ' ἄλλα λόγια, ὅτι τίποτα δὲν ὑπάρχει φύσει, ἀλλὰ ὅλα θέσει.

Ἄς δοῦμε τώρα, κατὰ πόσον οἱ γενικὲς θεωρητικὲς αὐτὲς βάσεις μας ἐπιβεβαιούνται ἀπὸ τὴν ἱστορίαν :

Ὅλοι, πιστεύω, θάχουν κάτι ἀκούσει γιὰ τὴν οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ ἰδεολογικὴ ἐξέλιξη τῆς Εὐρώπης. Ὅλοι θὰ ξέρουν, πὼς πρῶτα εἶχαμε τὸ γεωργικόν, φεουδαλικόν καθεστῶς, ποὺ κυριαρχοῦσε μέχρι πρὸ λίγου στὴν Εὐρώπην, καὶ κυριαρχεῖ ἀκόμα σ' ὅλη τὴν Ἀσίαν. Ἀπ' αὐτὸ τὸ γεωργικόν, φεουδαλικόν καθεστῶς, ἐξελίχθηκε σιγὰ σιγὰ τὸ ἀστικόν, ἐμπορικόν καὶ βιομηχανικόν, ποὺ δυνάμωσε στὸ τέλος τόσο πολὺ, ὥστε ἀνάντησε παντοῦ τὴν ἰσάμην σήμερα πανίσχυρη φεουδαλικὴ ἀπολυταρχία. Ἀπὸ τὴν πρώτη ἀγγλικὴ ἐπανάστασιν τοῦ 17 αἰῶνος, ἰσάμην τῇ σημερινῇ τουρκικῇ, ἔχουμε ὁλόκληρη σειρὰ ἀστικῶν ἐπαναστάσεων, ποὺ σιγὰ-σιγὰ σ' ὅλα τὰ εὐρωπαϊκὰ καὶ μερικὰ ἀσιατικὰ κράτη ἐστερέωσαν ἀστικὸν σύνταγμα καὶ ἀστικὲς ἐλευθερίες, καὶ ὑπόσκαψαν μιὰ γιὰ πάντα τὸν ἀριστοκρατικὸ φεουδαλισμόν.

Ἐννοεῖται ὅτι καὶ τὸ σημερινόν ἀστικόν καθεστῶς δὲν εἶναι ἡ τελευταία λέξη τῆς κοινωνικῆς ἐξέλιξης. Κι' αὐτὸ σιγὰ-σιγὰ θὰ ἐξελιχθῇ σὲ ἄλλη, ἀνώτερη μορφή. Αὐτὸ ὅμως, σὰ ζήτημα πρὸ μακρικοῦ μέλλοντος, τὸ ἀφίνουμε, καὶ ἐξετάζουμε καλύτερα τὴ διαφορά μεταξὺ τοῦ περασμένου φεουδαλικοῦ καὶ τοῦ τωρινοῦ ἀστικοῦ καθεστώτος.

Σύμφωνα μὲ τὴν ἀρχὴν ποὺ βάλαμε πάρα πάνω, πὼς τίποτα δὲν εἶναι αἰώνιον καὶ ἀπόλυτον, ἀλλὰ σχετικὸ ἀνάλογον μὲ τὴς συνθήκες τῆς ἐποχῆς, μποροῦμε οὐκοῦτα νὰ καταλάβουμε, πὼς μεταξὺ τῆς ψυχολογίας, τῆς λογικῆς, ἐπομένως καὶ ταχτικῆς τῶν φεουδάλων καὶ ἀστικῶν, δὲν μποροῦσε παρὰ νὰ ὑπάρχῃ διαφορά. Καὶ πραγματικὰ στὸ φεουδαλικόν καθεστῶς λ. χ. λείπει ὁλότελα ἡ ἔννοια τῆς «πατρίδας» καὶ τῆς «φυλῆς», ποὺ σήμερα, καθὼς ξέρουμε, παίζει τόσο σπουδαῖον ρόλον. Τὸ ἐναντίον ἡ

«θρησκεία» καὶ ἡ ἰδέα τοῦ «πατρὸς μονάρχου», ποὺ λίγο τὰ προσέχουμε σήμερα, παίζουν ἐκεῖ ἀπόλυτον ρόλον. Αὐτὸ ἄνθρωποι λ. χ. διάφορης φυλῆς, ἀλλὰ ἴδιας θρησκείας, στὸ φεουδαλικόν καθεστῶς εἶναι πολὺ πλησιέστεροι μεταξύ τους, παρὰ δυὸ άτομα τῆς ἴδιας μὲν φυλῆς καὶ γλώσσας, ἀλλὰ διάφορης θρησκείας ! Τὸ φαινόμενο αὐτὸ καὶ σήμερα ἀκόμα μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸ ἀπαντήσῃ στὶς μὴ ἀναπτυγμένες φεουδαλικὲς κοινωνίας. Καὶ πόσο λίγο εἴτανε ἀνεπτυγμένο τὸ ἔθνικον συναίσθημα στὸ φεουδαλικόν μεσαίωνα, μᾶς τὸ δείχνει τὸ πὼς ὁλόκαιρες φυλὲς καὶ ἔθνη χαρίζονταν κληρονομία ἢ προίκα στοὺς διάφορους τιμαριούχους φεουδάλους, χωρὶς τὴν παρρημικὴ διαμαρτυρίαν ἀπὸ μέρος αὐτῶν τῶν φυλῶν.

Στὴ σημερινὴ ἀστικὴ κοινωνία πάλι, τὸ πᾶν εἶναι ἡ φυλὴ, ἡ γλῶσσα. Μπορεῖς νάχῃς ὅποιαν θέλεις θρησκείαν, ἀμα μιλάς τὴν ἴδιαν γλῶσσαν, κατὰ-γεσαι ἀπὸ τὴν ἴδιαν φυλὴν, αὐτὸ ἀρκεῖ γιὰ νὰ σὲ θεωρήσουν ἀδερφὸ καὶ νὰ σὲ προστατέψουν.

A'.

Ἡ γέννησις καὶ ἱστορία τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος.

Τὸ Βυζάντιον εἴτανε ἕνα φεουδαλικόν καθεστῶς. Τὰ γνωρίσματά του, ὅπως σ' ὅλα τὰ φεουδαλικά κράτη, εἴταν : γεωργικόν καθεστῶς, ἀπολυταρχικόν κράτος, θεοκρατία καὶ κληροκρατία. Γιὰ φυλές, γιὰ ἔθνη, γιὰ γλώσσας, γιὰ ἀνθρωπιστικὲς ἰδέες οὔτε λόγος μποροῦσε, βέβαια, νὰ γίνῃ. Ὅλα μιὰ ὁμοιόμορφη, ἀμόρφωτη μάζα, γιὰ νὰ ὑπερετεῖν σὲ δυὸ Μολόχ : στὸ μονάρχην καὶ στὸν κληρὸν, ἀπαράλλαχτα ὅπως ὑπερετεῖσαν στὴ λοιπὴ φεουδαλικὴ Εὐρώπην στὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν Πάπα. Ἦρθαν λοιπὸν οἱ φεουδάλαι Τοῦρκοι μὲ τὸν αὐτοκράτορα καὶ τὸν πάπα τοὺς ἐνωμένους σ' ἕνα πρόσωπον, στὸ σουλτάνο-καλιφῆν, καὶ ὑπέταξαν τὸ Βυζάντιον. Ἄς δοῦμε τώρα τί ἀλλαγὴ ἔγινε κάτου ἀπὸ τὸ νέο καθεστῶς.

Ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς κοινωνίας, δηλαδὴ τὸ γεωργικόν καθεστῶς, ἔμεινε ἡ ἴδια, ἐπομένως καὶ ἡ φεουδαλικὴ μορφή τοῦ νέου κράτους σὲ αἰῶνες ἔμεινε κι αὕτη ἴδια. Ἡ ἀπολυταρχικὴ μορφή τῆς κυβερνήσεως καὶ τὸ θεοκρατικὸ καὶ κληροκρατικὸ πνεῦμα, ἐπίσης τὸ ἴδιον. Ἀλλάξεν μόνον τὰ πρόσωπα, τὰ πράγματα ἔμειναν ἀμετάβλητα. Τὸν Ἑλληνα αὐτοκράτορα διαδέχτηκε ὁ Τοῦρκος, ἐπειδὴ δυὸ αὐ-

τιά καὶ κλειόσανε τὴς πόρτες τοῦ κήπου, τὸν ἔπιασε ὁ φύλακας ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἔβγαλε ὄξω.

IX

Ὅταν γύρισε στὴν κάμερά του ὁ Ὀρέστης, ἔπεσε στὸν ἀναπνεύσαντα. Πῶς τὴν ἀφῆκε τὸ ἀπόγεμα, μὲ τί ἐλπίδες καὶ τί ὄρμη καὶ πῶς γυρίζει πίσω ! Μισογκρεμισμένο τ' ὄνειρό του. Ἡ ἰδέα του γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐπανάστασιν ἀτράν-αχτη ἀπομένει μέσα του, μὰ ἡ πραχτικὴ τῆς ἐφαρμογῆς σκόνταψε κ' ἔσπασε σήμερα καὶ γίνθηκε χίλια κομμάτια.

Πετάχτηκε ἀπάνω κ' ἔκανε βόλτες μέσα στὴν κάμερα, ἀγαναχτισμένος. Τὰ μάτια, τὰ χέρια, τὰ μαλλιά του φλογίζανε καὶ καίγανε.

(—Ὁχι ! Ὁὐκ προχωρήσω μόνος μου ! Ἔτσι γίνεταί πάντα ! Βρίθουν κ' ἐρωτεύονται σὲ στήν ἀρχὴ κ' ὕστερα σιγὰ σιγὰ ὁ κύκλος ὁ φάτεϊνός γύρω ἀπὸ τὸ μέτωπό σου πλαταίνει, γιγαντώνεται, χύνεται ἀπὸ τὰ πλάγια τῶν βουνῶν καὶ πλημμυρίζει τοὺς κάμπους. Τὸ ξέρω καὶ δὲ θὰ σπάσω ἐγώ. Θὰ ἐργασθῶ, θ' ἀποτελειώσω τὴν Καινὴ μου Διαθήκην καὶ θὰ παλέψω καὶ θὰ νικήσω !)

Σίμωσε τὴ Χρυσούλα πρὸ πεσμένης στὴν πολυθρόνα, μιὰ ὥρα τώρα προσπαθοῦσε νὰ ξεκουμπώσει τὰ γάντια τοὺς καὶ δὲν μποροῦσε.

Ἦθελε νὰ κάμει τὸν εὐθυμὸν, τὸν ἀδιάφορον, τὸν ὀλύμπιον. Ἦθελε νὰ τῆς δείξῃ πὼς καθόλου δὲν πειράχτηκε ἀπὸ τὴ σημερινὴ τὴ μέρα αὐτῆς.

— Λοιπόν, Χρυσούλα ;

Ἐβγαλε ἀπὸ τὴν τσέπη του τὸ «Ἐνοικιάζεται» ποὺ τοῦ εἶχανε κρεμάσει οἱ φοιτητὲς στὸ λόγον καὶ τὸ ξεδίπλωσε, τὸ ξεζάρωσε, τῶρα προσεχτικὰ ἀπάνω στὸ γραφεῖον τοῦ κ' εἶπε :

— Θὰ τοῦ κάμω μιὰ χρυσὴ κορνίζαν καὶ θὰ τὸ βάλῃ δίπλα στὸ «Μαραθωνομάχον», γιὰ ἐνθύμηση. Τὸ ἀξίζει. Τί λές, Χρυσούλα ;

Προσπάθησε νὰ γελάσῃ καὶ τὸ γέλιο τοῦ ξέσκιζε τὸ λαιμὸ καὶ τὰ στήθια του καὶ γίνετο λυγμός.

Θέ μου ! γιατί νὰ μιλήσῃ ; Δὲν ἔξερε πὼς δὲ μποροῦσε νὰ κρατήσῃ τὸν πόνο του ; Ἀποτραβήχτηκε κι ἄρχισε πάλι νὰ πηγαίνοντο στὴν κάμερα. Ἄ ! νὰ τοὺς εἶχε πάλι μπροστά του ὅλους αὐτοὺς τοὺς μακαλῆδες νέους καὶ ν' ἀπλώσει τὸ μπράτσο του καταφρονητικὸς κ' ὑπέροχος καὶ νὰ τοὺς δώξῃ, ρήχνοντάς τοὺς κατὰστηθα τὴν περι-

ΠΕΤΡΟΥ ΨΗΛΟΡΕΙΤΗ

ΣΠΑΣΜΕΝΕΣ ΨΥΧΕΣ*

Οἱ γάτες μὲ τὰ γαντζουνωτὰ νύχια καὶ τὰ σκυλιὰ μὲ τὰ δόντια τὰ σουβλερά, τότε γινώριζαν καὶ ξεκαρδιζόντανε στὰ γέλια, βλέποντάς τους ἔτσι ἄοπλο νὰ περπατεῖ στὸ μακελιὸ τῆς ζωῆς. Τὰ δέντρα κουνούσανε τὴς κορφὰς τους, σὰ νὰ τὸν ἐλεονολογούσανε ρυθμικά. Καὶ δυὸ τρία μικρὰ ἀλογάκια ποὺ σέρνανε τὴς κούνιες τῶν παιδιῶν, τότε κυτᾶσανε σοβαρότητα κι ἀργοσειούσανε τ' αὐτιά τους μὲ περιφρόνησιν καὶ μὲ οἶχτο, σὰ νὰ λέγανε :

— Ἀχ ! πὼς εἶναι ὁ ἄνθρωπος καὶ πὼς καταντᾷ !...

Μέσα στὸ γιούχα τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν, ὁ Γοργίας προχωροῦσεν ὀλύμπιος. Κι ὅταν νύχτωσε

*) Ἡ ἀρχὴ στὸν ἀριθ. 355.

τοκράτορες δὲν μπορούσαν βέβαια νὰ ὑπάρχουνε μαζί σ' ἓνα κράτος. Οἱ Ἕλληνες ἀριστοκράτες ἀφομοιώθηκαν οἱ περισσότεροι μὲ τοὺς νέους κατακτητές, πράγμα πολὺ φυσικὸ στὴν ψυχολογία τους, γιατί ὁ ἀριστοκράτης, ὕστερα ἀπὸ πολεμικὴ ἀτυχία, προτιμᾷ νὰ φιλιωθῇ καὶ ἀφομοιωθῇ μὲ τὸν ἀντίπαλό του ἀριστοκράτη φεουδᾶλο, παρὰ νὰ κατέβῃ στὸ «δουλικὸ ἐπίπεδο» τοῦ δημοφύλου του ὄχλου, ποὺ τὸν κυβερνοῦσε ἴσαμε τώρα.

Ὅσο γιὰ τὴ θρησκεία καὶ τὸν κληρὸ, ἐδῶ συνέβηκε κατὰ τὴν ἐξαιρετικὴν. Εἴπαμε πᾶρα πάνου, πῶς γιὰ τὸ φεουδᾶλο τὸ ἰσχυρότερο ψυχικὸ γνώρισμα εἶναι ἡ θρησκεία, ποὺ τὴ σέβεται εὐλαβικά. Ἄν ὁ νέος κατακτητὴς εἶχε τὸ ἴδιο θρησκευμὰ μὲ τοὺς κατακτηθέντες, τότε τὸ πρᾶγμα θὰ εἶτανε ἁπλό: Κατακτητὴς καὶ κατακτηθέντες θὰ ἐνώνονταν σ' ἓνα θρησκευτικὸ ρεύμα. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ θρησκείες τους εἶτανε διαφορετικὲς, ἔπρεπε ἢ νὰ υποχωρήσῃ ἡ μιὰ στὴν ἄλλη μὲ τὴ βία ἢ (σύμφωνα μὲ τὸ σεβασμὸ ποὺ εἶχαν οἱ φεουδᾶλοι στὸ θρησκευμὰ) νὰ ἀναγνωριστῇ ἡ θρησκεία τοῦ κατακτηθέντος καὶ νὰ τοῦ παραχωρηθοῦν τὰ ἀνάλογα προνόμια. Στὴ δική μας περίπτωση, γιὰ λόγους οἰκονομικοὺς καὶ συμφεροντολογικοὺς, συνέβηκε τὸ δεύτερο, καὶ ὁ κατακτητὴς ἔδωσε προνόμια στὸ Πατριαρχεῖο.

Ἀπὸ ποιὲς φυλὲς καὶ ἀπὸ πόσες γλώσσες συνίστατο τὸ ὑποταχθέν ποίμνιο, λίγο ἐννοεῖται ἐκτιθεῖς τὸ φεουδᾶλο κατακτητὴ. Ὅλη τὴν ὑπόδουλη μάζα τὴ θεωροῦσε γιὰ χριστιανικὴ καὶ ἔβαλε τὸν «οὐρόν» πατριάρχῃ νὰ τὴν ποιμαίνει. Ἄν πρόβλεπε ὁ φεουδᾶλος σουλτάνος σὲ τί μπορούσε νὰ ἐξελιχτῇ μὲ τὸν καιρὸ ἡ ἀμορφὴ αὐτὴ μάζα καὶ τί μπελᾶδες θὰ ἔφερνε στοὺς Ὀσμανλίδες, δὲ θάφινε βέβαια ρουθούνι. Ἀλλὰ εἴπαμε πᾶρα πάνου, πῶς σὲ μὴ ἀνεπτυγμένους, φεουδαλικὲς κοινωνίες, δὲν εἶναι δοσμένο νὰ βλέπουν πέρα ἀπὸ τὴ μύτη τους.

Ἀς δοῦμε τώρα ποιὰ στοιχεῖα εἶχε τὸ καινούριο τουρκικὸ φεουδαλικὸ κράτος:

Πρῶτα ἔχουμε τοὺς κατακτητὲς Τούρκους, τοὺς μεγάλους φεουδᾶλους, ποὺ πήρανε τίς καλύτερες γαῖες στὰ χέρια τους (τοπιδικάδες). Κατόπι τοὺς χριστιανούς ποὺ καταγίνονται στὴ μικρογεωργία, στὴ μικροβιοτεχνία καὶ στὸ ἐμπόριο. Κατὰ φυλὲς ἔχουμε: Ἕλληνες, Σλαῦους, Βλάχους, Ἀρβανίτες, Ἀρμένιους κ.τ.λ. Ἀπ' αὐτοὺς ἄλλοι ζοῦνε περισσότερο στὰ μεσόγεια καὶ καταγίνονται μὲ τὴ γεωργία καὶ χτηνοτροφία, (Βλάχοι, Σλαῦοι, Ἀρβανίτες

κ.τ.λ.), καὶ βρίσκονται ἐπομένως σὲ κατώτερο στάδιο οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐξέλιξης (μικρογεωδᾶλοι), ἐνῶ ἄλλοι πάλι ζοῦνε περισσότερο στὴς παράλιες πόλεις καὶ καταγίνονται μὲ τὸ ἐμπόριο καὶ τίς χρηματικὲς ἐργασίες (Ἕλληνες, κάμποσοι Ἀρμένιους κ.τ.λ.), ἐπομένως ἔχουνε μεγαλύτερη οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀστικὴ ἐξέλιξη.

Ὡστε ἔχουμε τίς ἐξῆς κατηγορίες: Μεγάλοι φεουδᾶλοι τοπιδικάδες: Τούρκοι. Μικρογεωργοὶ καὶ ποιμένες: Σλαῦοι, Βλάχοι, Ἀρβανίτες. Ἀστοὶ-ἐμποροὶ: Ἕλληνες, Ἀρμένιους κ.τ.λ. Αὐτὰ ἐννοεῖται σὲ γενικὸ σχῆμα. Μικρὲς ἐξαιρέσεις ὑπάρχουν βέβαια, ἀλλὰ δὲν παίζουνε σπουδαῖο ρόλο. Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν, σὰν ἐμποροὶ ἀστοί, εἶτανε τὸ πῶς ἐξελιγμένο στοιχεῖο τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας. Αὐτὸ ἐξηγῆται εὐκόλως ἂν θυμηθοῦμε πῶς οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὸν παλαιότερο καὶ μεγαλύτερο πολιτισμὸ ἀπ' ὅλες τίς ἄλλες φυλές.

(Ἀκολουθεῖ)

Γ. ΣΚΛΗΡΟΣ

ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ*

(ΤΟ ΝΗΣΙ)

Η ΝΙΚΗ

Νικα γλυκὸδωρε

Ἐν πολυχρῶσφ δ' Ὀλύμπῳ
Ζῆνι παρισταμένα
Κρίνεις τέλος ἀθανάτοι—
—σὶν τε καὶ θνατοῖς ἀρετᾶς.

ΒΑΣΚΥΛΙΑΝΗΣ

Ἡ τεχνητὴ Νίκη ἡ μαρμαρένια, τὸ ἄγαλμα τῆς Σαμοθράκης, εἶναι ἡ τελευταία ἐλληνικὴ νίκη, τὸ στερνὸ λουλούδι τῆς φυλῆς, τὸ λουλούδι τῆς ποὺ ἀνοίγει ἅμα ἀρχίζει καὶ κουράζεται ἀπὸ κάθε νίκη ἡ φυλὴ.

Ἡ Νίκη πηγαίνει πάντα κατὰ τὴ δύναμη, τῆς παραστέκεται. Στὸν κόσμῳ εἶναι δύναμη καὶ ἀδυναμία, δυνατός, πῶς δυνατός ἢ πῶς ἀδύνατος, εἶναι καὶ ὁ τελευταῖος, ὁ ἀδύνατος. Ὁ δυνατός καὶ ὁ ἀδύνατος, ἅμα πιαστοῦν στὰ χέρια, γίνονται σὰν λίγο ὁ νικητὴς καὶ ὁ νικημένος. Ἐκεῖ ποὺ παλεύουν ἀναμεταξύ τους, ἀνάμεσα στοὺς πολεμιστὰς πετάει δῶθε καίθε — γι' αὐτὸ ἔχει καὶ φτερά — ἡ

*) Ἡ ἐρχὴ στὸ 355 φύλλο.

Νίκη καὶ τηράει ποὺ νὰ πᾶει νὰ κατήσσει. Καρτερὰ νὰ δεῖ τὸ δυνατότερο. Καὶ ἔσο πῶς ἀγριὸς ὁ πόλεμος γίνεται, τόσο πότερο μεθ' ἡ Νίκη καὶ ἀναγαλιάζει. Ἡ προσπάθεια νὰ μεθᾷ, ὁ ἀγῶνας ποὺ ζεσταίνεται καὶ πυρῶνει ὅλο πῶτερο τοὺς πολεμιστὰδες. Ἀπαντᾷ: ἡ Νίκη, ἀνυπόμονα κυτᾷ καὶ ὅλο προσμένει νὰ δεῖ τὸ Νικητὴ καὶ τὸ Νικημένο. Καὶ τέλος, ὡ χαρὰ, ὡ ἡδονὴ ἀφραστή, τὸν ἀδάσταγο ἀγναντεύει τὸ Νικητὴ, καὶ ἀκράτητῃ κι αὐτὴ τρέχει καὶ φτερουγίζει καὶ πετᾷ καὶ φωλιάζει μέσα του, καὶ γίνεται μ' αὐτὸν ἓνα. Ἐκεῖ ἀρχίζει τὸ πανηγύρι, φρενιάζει τὸ πανδαίμονιο. Τραντάζει τὸ κορμὶ τοῦ Νικητὴ καὶ ἀνατριχιάζει. Ἡ γῆ στὰ πόδια του ἀποκάτω τρέμει.

Ἔτσι καὶ ἡ μέρα νικᾷ τὴ νύχτα καὶ ἀπλόνει τὴ λάμψη τῆς ὄλης καὶ φαντάζει δείχνοντας στὸν κόσμῳ τὰ μυριαριθμὰ στολίδια τῆς. Ἔτσι καὶ ἡ νύχτα ἔπειτα νικᾷ τὴ μέρα καὶ δείχνει στὸν κόσμῳ ὅλο τὸ σκοτεινὸ φέγγος τῆς καὶ ἀνοίγει τοὺς οὐρανούς τῆς σπαρμένους μ' ὀλέθρια στολίδια.

Καὶ ἡ Νίκη δημιουργεῖ πάντα, καὶ ἡ Νίκη νομοθετεῖ: ποῖός θὰ τὴν ἐμποδίσῃ; Εἶναι ἡ Ἐλευθερία, ὡς εἶναι ἡ μεγάλη χαρὰ.

Καὶ εἶπε ὁ ἐλεύθερος ἄνθρωπος, ἐκεῖνος ποὺ ἔχει μέσα του τὴ Νίκη, εἶπε: «Θέλω ἡ χαρὰ ἐτούτη νὰ μείνῃ παντοτεινὰ», γιατί εἶναι: ἡ μεγαλύτερη χαρὰ τῆς ζωῆς, ἡ σκληρότερη, ἀλύπητῃ γιὰ τοὺς ἄλλους, ἡ χαρὰ ποὺ δίνει τοῦ νικητὴ καὶ νοιώθει ὅλη τὴν ἐνταση τῆς ζωῆς, ἡ χαρὰ ποὺ κάνει τὸν ἄνθρωπο καὶ νοιώθει τί θὰ πῇ νὰ εἶναι θεός.

Καὶ λέει: ὁ Νικητὴς.

— «Εἶμαι λεύτερος, λεύτερος νὰ πλάσω πράγματα ποὺ ὡς τώρα δὲν ἦταν, πράγματα ποὺ κανεὶς δὲν τὰ εἶδε οὔτε τὰ φαντάστηκε ἴσως. Μπορῶ νὰ κάνω τὸν κόσμῳ ὅπως τὸν θέλω ἐγώ, ὅπως ἐγώ τὸν φαντάζομαι. Δὲ μὲ σκλαδόνουν τὰ πράγματα οὔτε τὰ παλιὰ οὔτε τὰ καινούρια, οὔτε τὰ περασμένα, οὔτε τὰ τωρινὰ, ἀφοῦ ἐγώ τὰ δημιουργῶ ὅλα, καὶ μπορῶ κάθε στιγμὴ νὰ δημιουργήσω νέα. Ἀπὸ μένα κρέμονται ὅλα, ὡς καὶ ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου. Τίποτε δὲ σκιάζομαι, εἶμαι ἐλεύθερος καὶ τίποτε δὲ μοῦ εἶναι βάρος. Εἶμαι σκληρὸς καὶ μοῦ εἶναι ἀδιάφορη ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος. Ἡ γνώση αὐτὴ μὲ μεθᾷ καὶ χωρεῖω καὶ τραγουδῶ. Ὅταν ὅλα μοῦ φανοῦν παλιὰ, καὶ πᾶρα πολὺ γνωστά, καὶ ἀσκόπα, καὶ τίποτε στὸν κόσμῳ δὲ μὲ ξιπάζει πᾶς καὶ τίποτε δὲν ὀρέγομαι, τότε θὰ φτιάσω κόσμῳ καινούριον ἐγώ, ὀλότελα διαφορετικὸ ἀπ' ὅλους τοὺς περασμένους κόσμους καὶ ἐπίσης ἀσκόπο. Γιατί ἐγώ δὲν ἀγωνίζομαι γιὰ κανένα σκοπὸ. Χωρὶς σκοπὸ ἀγωνίζομαι γιὰ τὴ Νίκη. Σκλάβοι μοῦ εἶναι οἱ θύμης καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰ λόγια καὶ οἱ πράξεις, σκλάβοι καὶ οἱ πόθοι μοῦ καὶ οἱ χρεῖς καὶ οἱ λύπες. Ἀγαπῶ τὸν ἑαυτὸ μου τόσο μονάχα ὅσο χρειάζεται γιὰ τὴ νίκη μου καὶ τὴ μεγαλωσύνη μου,

φρόνησίν του καὶ τὴν κατάρχ!

Ἔτρεψε τὸ κορμὶ του συθέμελο. Πνιγότανε. Ἀνοίξε τὸ παράθυρο ν' ἀνασάνει. Μιὰ δύση ἄρρωστη καὶ κουρελιάρη σερνότανε πέρα στὸν οὐρανὸ, χωρὶς δύναμη, χωρὶς ζωὴ, χωρὶς ἐλπίδα. Ἐνα ἄβυσσος θέαμα πραγμάτων ἀνάντων καὶ τιποτένιων ποὺ ζε ψυχόνε.

Ἀνατινάχτηκε ὁ Ὀρέστης μὲ ἀνείει κ' ἔκλεισε τὸ παράθυρο κ' ἔπεσε στὸν καναπέ, ἀνήσυχος. Ἡ Χρυσούλα εἶχε βγάλει πᾶς τὰ γάντια τῆς καὶ τὸ κπέλο καὶ τὴν τουαλέτα τῆς ὅλη κ' εἶχε φορέσει μιὰ στενὴ μικρούτσικη ρόμπα ἀπὸ μπλάζη φέλπα. Εἶχε καθίσει τώρα στὸ ταμπουρέ, μπροστὰ στὸ πιάνο κ' ἔχε πλῆξει τὰ χέρια τῆς στὰ γόνατά τῆς καὶ κύταζε τὸν Ὀρέστη καὶ δὲ μιλοῦσε. Φαινότανε πῶς ντελικάτῃ τώρα μέσα στὴ ρόμπα τῆς, πῶς φοβητσάρη, πῶς εὐκολόσπαστη.

Μεσοκότεινη εἶχε γίνῃ ἡ κάμαρα καὶ νόμιζες πῶς ὅλο τὸ φῶς ποὺ ἀπὸ τὸ παράθυρο ἔπρεπε μέσα, εἶχε ἀποτραβηχτῇ καὶ καπαφίγει τρεμάμενο ἀπὸ μιὰ τρυφερότατη ἀγάπη καὶ συμπόνια ἀπάνω στὸ πρόσωπο τῆς Χρυσούλας καὶ στὰ χέρια. Κ' εἶσι στὸ μαυρογάλαζο φόντο τῆς κάμαρας τὸ προσωπάκι μόνο καὶ τὰ χεράκια μόνο τῆς Χρυσούλας χλωμά, θλι

μένα καὶ φιλντισένια ζούσανε. Καὶ τὰ μάτια τῆς τὰ μεγάλα, τὰ ἐξτατικά, τὰ παιδικήτεια γυαλίζανε μέσα στὴ σκοτεινιά.

Καὶ κυτᾷνε τὸν Ὀρέστη.

Πόσο ὑποφέρει! Πόσο ὑποφέρει! Δὲν μπορεῖ νὰ ἡσυχάσει. Τὰ χέρια του πότε σφιγγουνε τὸ κεφάλι, πότε τὰ στήθια, πότε ἀπλώνονται καὶ κολλοῦνε ἀπάνω στὰ τζάμια νὰ δροιστοῦνε Ὅχι! Ὅχι! Καὶ μὲ τὰ δυὸ μου τὰ χέρια θὰ πιάσω τὴν καρδιά μου γιὰ νὰ μπορέσω νὰ συρῶ στὰ πόδια του καὶ νὰ τοῦ πῶ:

— Ὀρέστη μου! Ἐγὼ σ' ἀγαπῶ! Ἐγὼ σ' ἀγαπῶ! Μὴν κλαῖς!

Πότε βρέθηκε κιόλας γονατιστὴ μπροστὰ του ἡ Χρυσούλα καὶ τοῦ κρατοῦσε τὰ χέρια καὶ τὰ φιλοῦσε καὶ τὰ φιλοῦσε.

— Ὀρέστη μου!

Κι ὁ Ὀρέστης παραδίδει τὰ χέρια του τὰ ντελικάτα, τὰ γυναικῆσια νὰ φιλοῦνται. Γαλήνευε λίγο. Κ' ἔπαιζε κάποιον κουράγιο. Καὶ σήκωνε τὸ μέτωπό του. Δὲν εἶμαι μόνος! Κάποιον ἀγάπη παραστέκει μου. Ναι, δὲ θὰ σπάσω ἐγώ, θὰ ἐργαστῶ καὶ θὰ νικήσω!

— Λοιπὸν, Χρυσούλα;

Ἐκάνειτε πάλι πῶς ἤρεμα τώρα, μ' ἓνα μάλιστα μικρούτσικο χαμόγελο καὶ χωρὶς ἡ φωνὴ του νὰ τρέμει. Ἀναπείρσις ἡ καρδιὰ τῆς Χρυσούλας. Σὰ λαβωμένο πουλί, ποὺ ὕστερα ἀπὸ πολλὰ ὥρα ἀνασηκώνει τὰ σπασμένα φτερά του καὶ νοιώθει, — μπορεῖ ἀκόμα νὰ πετάξει. Εἶχεσε, πότε ἔχεσε! καὶ τὸ Νεκροταφεῖο ἡ Χρυσούλα καὶ τὴ Νόρα καὶ τὸν πόνο τῆς καὶ τὸν κόσμῳ ὅλο καὶ μόνον ὁ Ὀρέστης μπροστὰ τῆς τῆς γέμιζε τίς κόρες τῶ ματιῶν τῆς καὶ τὴν ψυχὴ τῆς καὶ τὴ ζωὴ τῆς ὅλη.

— Ὀρέστη μου, σ' ἀγαπῶ! σ' ἀγαπῶ!

Πετάχτηκε ἀπάνω ὁ Ὀρέστης. Τὸ χερί του ἔσπρωξε τὴ Χρυσούλα νὰ μὴν τὸν ἀγγίζει.

— Ναι, ναι... Τὸ ξέρω, Χρυσούλα... Ἀφνέ με....

Γιατί νὰ μοῦ τὸ πῇ πάλι; Γιατί μὲ τόση τρυφερότητα νὰ μοῦ τὸ πῇ; Ἀ! θάνατος, ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ λόγια γλυκὰ καὶ ἀπὸ χάδια, γιὰ νὰ μὴν ἀρχίσω νὰ κλαῖω! Σὰ σὲ μαρὸ παιδάκι ζαχαρωτὰ μοῦ δίνει γιὰ νὰ μὴ βάλω τίς φωνές!

Ποῦ κατάντησα! Ποῦ κατάντησα!

Κάποιον φτερὰ ἀρπαχτικὸ πουλιοῦ ἀνοιχτήκανε μέσα στὸ νοῦ του καὶ τὸ μέτωπό του ἔτριξε.

Ἡ Χρυσούλα τότε κύταζε τρομαγμένη. Δὲν ἔξερε ἡ δύστυχῃ ἂν ἔπρεπε νὰ μιλεῖ, ἂν ἔπρεπε νὰ

καὶ τὸν περιφρονῶ τὸν ἑαυτὸ μου ἔπειτα. Διψῶ γιὰ τὸν κόσμον ὅλο, καὶ εἶναι δικός μου ὁ κόσμος».

Καὶ μ' αὐτὰ τὰ λόγια κάνει σχέδια γιὰ τὰ μελλούμενα χρόνια καὶ χτίζει πύργους καὶ κάστρα καὶ παλάτια καὶ πάλι γκρεμίζει πύργους, κάστρα καὶ παλάτια, καὶ ρημάζει τῶν νικημένων τοὺς ναοὺς καὶ σπιτία. Καὶ κάνει δική του ἡθική ὁ Νικητὴς καὶ λέει.

— «Αὐτὸς θὰ εἶναι νόμος».

Καὶ παίρνει καὶ ρουφᾷ καὶ κάνει δικό του ὅ,τι ἄνθρωπος, ὅ,τι τρανὸ, ὅ,τι ἀσύγκριτο ἔχει ἡ ζωὴ καὶ ὁ κόσμος. Ἀρπάζει ὅ,τι βρεῖ μπροστά του καὶ τοῦ ἀρέσει. Γιατὶ ἀλήθεια ὁ κόσμος εἶναι δικός του. Κι' ὁμπρὸς του δὲν κοτᾷ κανεὶς νὰ σηκώσει κεφάλι οὐδὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ οὔτε νὰ πεῖ ἀντιλογίαν. Ἡ λάμψη τῆς νίκης θαμπώνει καὶ ὁ κρότος ξεκουφαίνει καὶ βουθαίνει, καὶ ἡ ἀνίκητη δύναμις τῆς τσακίζει κάθε ἄλλη θέληση, κομματιάσει κάθε δύναμη μικρότερη ποὺ καὶ αὐτὴ θέλει νὰ νικήσῃ. Γιατὶ ὅλες οἱ δυνάμεις ὅσο μικρὲς καὶ ἂν εἶναι, νὰ νικήσουν θέλουν. Δὲν κυτάζουν πῶς νὰ ζήσουν. Κυτάζουν πῶς νὰ νικήσουν. Δὲν πολεμοῦν γιὰ κανέναν ἄλλο σκοπὸ παρὰ γιὰ νὰ νικήσουν. Πολεμοῦν γιατί ἔχουν φωτιά νὰ ξεδέψουν καὶ κάθε φωτιά θέλει νὰ φανερωθεῖ καὶ νὰ φαντάξῃ. Τὴ Νίκη θέλουν, αὐτὴ γυρεύουν, γι' αὐτὴν πολεμοῦνε καὶ σκοτοδύνονται. Ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἀφορμές, λόγια καὶ πρόφασες. Καὶ μόνο σὰν καταλάβουν πῶς εἶναι ἀδύνατο νὰ νικήσουν, τότε πιά μὲ κρυψίματα καὶ ταπεινώσεις καὶ κουτοπονηριὰς κυτάζουν μονάχα πῶς νὰ ξεφύγουν καὶ νὰ ζήσουν. Ἡ Νίκη καθίζει στὸν κόσμο, σὰν ἀποτέλεσμα, τὴν ἰδέαν τῆς. Πρῶτα τοῦ ἐπιβάλλει τὴν ἡθική τῆς θεωρία ποὺ ἀπ' αὐτὴν ἔπειτα καὶ ἄλλες ξεφυτρώνουν ἰδέες καὶ θεωρίαι ἀμέτρητες καὶ ἀνωφέλεις καὶ γίνονται ἡ κληρονομία τῶν ἀνθρώπων — γιατί ἡ ζωὴ εἶναι ἀγνή καὶ παρθένα ἀπὸ θεωρίας, μονάχα ὁ ἄνθρωπος μὲ τίς νίκες καὶ τίς ἡττες του βρέθηκε νὰ τίς ἀνακαλύψῃ γιὰ νὰ περᾷ τὸν καιρὸ του. Καὶ οἱ ἰδέες ποὺ κάθισε στὸν κόσμο ὁ Νικητὴς, τὸν μάγεψαν κι αὐτὸν ἐνὸς αὐτοῦ ἀδυνατίει καὶ τὸν παιδεύουν τόσο τὰ ἴδια καμώματά του, οἱ θεωρίαι του, ποὺ κατάντησε στὸ τέλος σκλάβος τους. Καὶ ἅμα ἔχασε τὴ δύναμή του τὴ μεγάλη ἔπαψε πιά νὰ εἶναι νομοθέτης. Οἱ ἰδέες ποὺ δημιουργήσε τότε ἦσαν ἀποτέλεσμα καὶ εἰκόνα τῆς ἀδυναμίας του. Καὶ τότε ἡ Νίκη τὸν ἄφησε μιά μέρα, φτερούγισε σὰν νὰ ἤθελε νὰ τινάξῃ τὰ φτερά τῆς κάποιον μούδιασμα, καὶ ἔφυγε ἄλλοῦ. Σὰν τὰ άτομα καὶ οἱ φυλὲς τῶν ἀνθρώπων. Νικῶντας μιά, γίνεται ἐλεύθερη καὶ δημιουργεῖ ἀρχιτεκτονικές, πυργωτοὺς καὶ θεωρίας καὶ χαίρεται μὲ τὴν ἐλευθερίαν τῆς καὶ μὲ τὰ καμώματά τῆς, ὡς ποὺ ξεπέφτει ἀγάλλει ἀγάλλει, ξεθυμαίνει, πετρώνει, κρυσταλλώνεται καὶ σκληρόνεται πιά στίς θεωρίας ποὺ ἡ ἰδέα ἔχει πλάσει. Κι' αὐτὴ πάλι ἡ Νίκη

καὶ φτερουγίζει καὶ πᾶει ἄλλοῦ.

Ἡ Νίκη εἶναι τὸ ξέσπασμα τῆς δυνατότερης δύναμης, ποὺ τραντάζει κόσμον καὶ συνταράζει τὸν.

Ἡ Νίκη εἶναι χαρὰ καὶ Ἐλευτεριά, εἶναι Νομοθέτις καὶ Καταλύτρια, Βασίλισσα.

Ἡ Νίκη κάνει ὅ,τι τὴ διατάζει ἡ δύναμη ποὺ τὴν λέν οἱ ἄνθρωποι «βία», ἐπιβάλλει τὰ θελήματά τῆς καὶ δὲ ρωτᾷ κανένα.

Ἡ Νίκη, ἡ μεθυμένη, ἔχει βασιλεῖο τὸν κόσμο, ἀνοίγει τὰ ρουθούνια τῆς καὶ ἀναπνέει τὸν ἀέρα ὅλον, γιατί εἶναι δικός τῆς ὁ ἀέρας, ἡ γῆ καὶ ὁ οὐρανός.

Ἡ Νίκη ἔχει ἀητοῦ μάτια καὶ τὰ μάτια τῆς βλέπουν τὸν κόσμο σὰν παράδεισον δικό τῆς καὶ τοὺς ἀνθρώπους σὰ μερμήγκια.

Ἡ Νίκη ἔχει φτερά, ὅμως ἐλαφρεῖα δὲν εἶναι· ἔχει κορμὶ καὶ τὸ κορμὶ τῆς εἶναι στερεὸ καὶ ἀληθινὸ καὶ γυναικεῖο μὲ σάρκες κατὰσκληρες. Ἐκεῖνοι ποὺ τὴ θεωροῦν τὴν ἐρωτεύονται.

Ἀλλὰ ἡ Νίκη δὲν εἶναι ὁ πόθος ὁ δικός μου, ἡ λαχτάρα μου γιὰ τὴ Νίκη. Ἡ Νίκη εἶναι καὶ ἐπιβάλλεται. Ἀν τὴν ἐρωτεύομαι καὶ ἔχω καυμό, δὲ θὰ εἶναι δική μου.

Ἡ Νίκη προβαίνει σὰν ἀνεμὸς· κανένα ἐμπόδιο δὲν τὴ βαστά γιατί ἔχει φτερά. Καὶ ὁ ἀγέρας παίρνει τὰ φορέματά τῆς καὶ δείχνει τοῦ στεριοῦ κορμιοῦ τῆς τὴ μορφή τὴν τέλεια.

Τὰ κατὰσαρκα στὸ σῶμα τῆς κολλημένα ἀπὸ τὸν ἀνεμὸ φορέματα, ποὺ κάτω κάνουν διπλὲς λεπτότατες, δείχνουν τὰ στήθια τῆς τὰ σκληρὰ, τὴ μέση τῆς καὶ τὰ στερεὰ καμπυλωτὰ ποδάρια τῆς. Ἡ Νίκη, ὅταν ἀνοίγει τὰ φτερά τῆς, ἀπλόνει ἐμπρὸς τῆς τὰ γυμνὰ στρόγγυλα χέρια τῆς ποὺ βαστοῦν τρόπαια καὶ στεφάνια.

Ἡ Νίκη εἶναι ὕμνος, παιάνας, ἀρμονία, εἶναι μέθη, εἶναι γέλιο, εἶναι χαρὰ, εἶναι θεὰ—εἶναι φτερωτὴ γυναίκα.

Ἡ Νίκη εἶναι φῶς, φεγγαβολὴ φωτιά. Ἡ Νίκη λάμπει σὰν ἄστρο, καίει σὰν πυρῶμένο σίδερο, κεραυνοβολεῖ. Ἡ Νίκη ἀστράφτει!

Ὅμως ἡ Νίκη δὲν εἶναι Δόξα, δὲν τὴ μέλει γιὰ καμιά Φήμη ὅσο καὶ ἂν κάνει κρότο τὸ πέρασμά τῆς. Δὲ φταίει αὐτὴ ἂν φαίνεται καὶ ἀκούγεται. Δὲν τὸ θέλει οὔτε τὴ νοιάζει.

Ἡ Νίκη ποὺ κάποιος νικηφόρος γιὰ φοβέρα τὴν εἶχε στήσει στὴν ψηλὴ ἀκροθαλασσιὰ σ' ἓνα βράχο στὴ Σαμοθράκη κατάντικρα στὴ Θράκη καὶ στὴ Μακεδονία, ἀνέθηκε καὶ στάθηκε στὴν πλώρη ἐνδὲς καρδιοῦ πολεμικοῦ καὶ πήρε τίς θάλασσες. Ἀφῆσε τὸ νησί τῆς καὶ πᾶει ἄλλοῦ· μὰ φεύγοντας ἔκρυψε τὸ κεφάλι τῆς γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀναγνωρίσουν οἱ ἄνθρωποι· γιατί τὸ πρόσωπό τῆς ἦταν παράξενα λυπημένο ποὺ ἄφινε τὸ νησί τῆς καὶ τὸν ἄνθρωπο λαὸ ποὺ δὲν ἦταν ἄξιος πιά νὰ τὴν κρατῇ. Πρῶτη φορὰ τῆς συνέθηκε τέτοιο πρᾶγμα, μὰ

ἦτανε σὰ νὰ μὴν ἤθελε νὰ πᾶει σ' ἄλλους νικητὲς ἢ σὰ νὰ πῆγαινε ἀθελα. Ἐχάσε ὅμως νὰ κρύψῃ καὶ τὰ φτερά τῆς, λησμονήσε πῶς τὰ φοροῦσε φεύγοντας ἀπὸ τὸ νησί τῆς γιὰ πάντα σὲ ξένους τόπους. Καὶ ἀπὸ τὰ φτερά τῆς τὴν ἐγνώρισαν.

Ἡ Νίκη ἡ φτερωτὴ, —εἶναι ἡ Μοῖρα τῆς τέτοια— πρέπει νὰ φεύγει πάντα καὶ νὰ πηγαίνει στοὺς δυνατότερους ὅς εἶναι καὶ πιὸ ἄγριοι καὶ ἀπολίτιστοι. Δὲ λογαριάζει εὐγένεια φυλῆς καὶ ὁμορφιά ἡ Νίκη, λογαριάζει δύναμη.

Ὅσο καὶ νὰ ἔξερῃ ὅμως ὁ Νικητὴς πῶς ἡ Νίκη ἀσάλευτη δὲν εἶναι παρὰ εἶναι φτερωτὴ καὶ δὲ στέκει σ' ἓναν τόσον παντοτεινὰ, ὡς τόσο λησμονεῖ ὁ Νικητὴς καὶ λέγει·

— «Θέλω ὡς τὸ βράδυ ἡ μέρα τούτη, νὰ εἶναι δική μου, θέλω καὶ ἡ ἄλλη καὶ ἡ ἄλλη ποὺ ἔρχονται νὰ εἶναι δικές μου, ζωντανὲς μέρες, μέρες νικητρῶν τοῦ γύρω ξεπεσμοῦ. Θέλω νὰ εἶμαι καὶ νὰ μείνω Νικητὴς πάντα».

Καὶ τῆς χτίζει εἰδωλα καὶ ἀγάλματα πέτρινα γιὰ νὰ μὴν πεθάνει ποτέ, νὰ μὴ λείπει ποτέ, νὰ μὴ λείπει ποτέ ἀπὸ κοντὰ του. Μὰ τίποτε δὲ φελά, ἡ Νίκη πάντα φεύγει. Οἱ Ἀθηναῖοι γιὰ νὰ τὴν κρατήσουν στὴν πολιτείαν τοὺς τῆς ἐκοψαν τὰ φτερά καὶ καὶ τῆς ἔχτισαν γλυκύτατο στήν ἀκρία τῆς Ἀκρόπολης. Μὰ δὲν ἔμεινε· ἔκανε καινούρια φτερά καὶ τοὺς ἔφυγε γιατί δὲν ἦταν ἄξιοι πιά νὰ τὴν κρατήσουν. Ὡς καὶ ὁ ναὸς ὁ μαρμαρένιος γκρεμίστηκε καὶ ἔγινε θρύμμα, καὶ τὸ ἀγαλμα χάθηκε.

Ἔτσι καὶ ἡ νιότη μας γερνάει καὶ τὸ ἀνθος μαρμαίνεται καὶ ὁ ἔρωτας ξεθυμαίνει, καὶ οἱ ἀγαπημένοι μας πεθαίνουν. Ὅμως γενιόουνται κάθε ὥρα νέες ζωές, ἀνοίγουν καινούρια ἀνθη καὶ τὰ περιμένει ἡ Νίκη. Ἡ Νίκη ἀκολουθεῖ τὴ νιότη σὰν τὸν ἔρωτα· σὰν πεταλούδα φτερουγίζει γύρω τῆς, καὶ κάποτε χτυπιέται μὲ τὸν ἔρωτα. Τί καὶ ἂν φεύγει ἀπὸ μᾶς ἡ Νίκη; Δὲν πᾶει τάχα σ' ἄλλους; Μήπως αὐτὴ πεθαίνει; Ὅταν φεύγει ἀπὸ κείνους ποὺ ἀδυνατίζουν, χάνονται καὶ πᾶν νὰ πεθάνουν, περιμένει νὰ δεῖ τοὺς νέους, νὰ τοὺς ξεδιαλέξῃ καὶ νὰ πᾶει ἐπάνω στοὺς καλοὺς τῆς νὰ καθίσει. Εἶναι σκληρὴ ἡ Νίκη καὶ τί τῆς εἶναι οἱ ἄρρωστοι, οἱ γέροι καὶ τὰ πτώματα; Ἀφίνει ἀθελα ἐκείνους ποὺ πεθαίνουν, γιατί αὐτὴ εἶναι Ἀθάνατη.

(Ἀκολουθεῖ)

ΙΔΑΣ

ΑΡΓΥΡΗ ΕΦΓΑΛΙΩΤΗ

ΠΑΛΟΙ ΣΚΟΠΟΙ :

ΠΟΥ ΑΙΟΥΝΤΑΙ ΣΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΝΟΓΜΑ ΔΡ. 2

ΚΑΙ ΔΡ. 2 ΓΙΑ ΤΟ ΒΕΩΤΕΡΙΚΟ

σωπαίνει, ἀπελπισμένη νᾶναι ἢ νὰ χαμογελά. Δὲν τολμοῦσε νὰ κινηθεῖ. Παρηγοριὰ ἤθελε νὰ δώσει, ἀπαλὰ-ἀπαλὰ ἄγγισε μὲ τὸ χεράκι τῆς τὸν Ὀρέστη καὶ νά, τράνταξε ὅλος, σὰ νὰ τὸν ἄγγισε φίδι.

Τί νὰ κάνω, πῶς ν' ἀπλώνω τὰ χέρια μου, πῶς νὰ σκύψω καὶ πῶς νὰ ὑποτάσσομαι γιὰ νὰ μὴ σ' ἐνοχλῶ καὶ νὰ μὴ σοῦ εἶμαι βάρος, ὦ Πολυκαταπημένε;

Τί νὰ πεῖ, τί νὰ πεῖ τώρα, γιὰ νὰ τὴν κάμει νὰ ἡσυχάσῃ; Τὸ αἷμα κλωτσῶσε τὰ μηλίγγια τῆς, ἔτσι ποὺ σπατάλευε ἄσπαρα τὴ δύναμή τῆς ὅλη, γιὰ νὰ μπορέσει νὰ βρεῖ τίποτα καὶ νὰ ἐξορκίσει τὴ σιωπὴ τριγύρω ἀπὸ τὸν Ὀρέστη τῆς.

Ἀξάφια θυμήθηκε πῶς εἶχανε ἀποφασίσει νὰ πᾶνε τὸ βράδι στὸ πανηγυρικὸ τραπέζι ποὺ κάνουν οἱ Ἕλληνες σπουδαστὲς τοῦ Παιδείου τῶν Γάλλων φιλελλήνων, κάθε χρόνο στὴν ἐθνικὴ μας ἐορτή.

— Ὀρέστη, θὰ πᾶμε τὸ βράδι στὸ γεῦμα;

Πόσο δυσαρμονικὰ ἔσκιζαν τὴ σιωπὴ, ἔσκιζαν τὴν ψυχὴ τὰ λόγια τῆς Χρυσούλας! Ὡς νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὰ χεῖλιά τῆς, τὸ μετάνιωσε. Ἀπὸ ἓνα ὑποσυνείδητο αἰσθημα φόβου ἔκλεισε τὰ μάτια καὶ περίμενε. Τὸ αἷμα βούιζε ἀπάνω στὰ ματόφυλλά τῆς καὶ στὰ μηλίγγια, σὰ θάλασσα μακρινή

καὶ ἀνταρμένη.

Ὁ Ὀρέστης στράφηκε ἀπὸτομα ἀπὸ τὰ τζάμια ὅπου εἶτανε πάλι ἀκουμπισμένος καὶ τὴν κύταξε ἄγρια. Τὴν εἶδε, καὶ μιά ψυχολογία σιγαλινὴ γλυκοπερίχυνε καὶ μαλάκωσε τὸ θυμὸ του καὶ εἶπε:

— Ναι, ναι, Χρυσούλα. Πῆγαινε νὰ ντυθεῖς. Πῆγαινε.

Κ' ἡ Χρυσούλα ἔνοιξε τὰ μάτια τῆς, χαρούμενη. Ὡστε δὲ θυμώσε ὁ Ὀρέστης! Τί χαρὰ! Ἀλαφροπερπατοῦσα γλίστρησε στὴν κάμερα τῆς διπλανῆς. Καὶ σὲ λίγα λεπτὰ βγῆκε ντυμένη ἑτοιμῇ, μὲ τὸ καπέλο τῆς πάλι, μὲ τὰ γάντια, μὲ τὴν τουαλέτα τῆς τῆς σκολινῆς. Κ' εἶτανε μιά σιλουετίτσα ξεφυγισμένη ῥῶς, καὶ εἶτανε κάτι τι ποὺ λίγο νὰ τ' ἄγγιζες θὰ μαδοῦσε. Εἶτανε σὰν ἓνα λουλούδι ἀνυδαλίστατο. Ὁ Ὀρέστης μεσόκλεισε τὰ μάτια καὶ τὴν κύταξε. Ἀλήθεια, τί ὁμορφὴ ποὺ εἶτανε ἡ Χρυσούλα! Ἔτσι ποὺ στεκότανε καὶ ἔτρεμε καὶ ἂν τὴ χάδευες λίγο, θάπεφτε λιγωμένη. Μὲ μεσόκλει στα μάτια τὴν ἔβλεπε ὁ Ὀρέστης καὶ ἡ Χρυσούλα ντράπηκε καὶ ἔκλινε τὸ κεφάλι. Φάνηκε τότε τὸ καπέλο τῆς μὲ τίς γλωμῆς ἀναμικτὲς μαργαρίτες ποὺ εἶσαν ἑτοιμὲς νὰ ξεφυλλίσουν καὶ νὰ πέσουν ἀπὸ τὸ καπέλο στὰ χέρια τῆς, καὶ ἀπὸ τὰ χέρια τῆς ποὺ

δὲν εἶχανε τὴ δύναμη νὰ βσταῇ τὸς τόσος βάρος, θὰ πέφτανε κάτω στὸ χαλί.

(— Πῶς τρέμεις ἔτσι, Χρυσούλα; Ἐσὺ μόνο μόνο νὰ σ' ἄγγιξω, θὰ γενεῖς χίλια κομμάτια μέσα στὰ χέρια μου!)

Ὡ! νὰ μπορῶτε νὰ τοῦλεγε ἡ Χρυσούλα πῶς στέκεται μπροστά του καὶ τρέμει ἔτσι γιατί ἤθελε νὰ τὸν παρηκαλέσει νὰ τὴν ἀφήτῃ σίτι! Αὐτὴ πούθενά, πούθενά δὲν ἤθελε νὰ πᾶει. Εἶτανε αὐτὴ πολὺ περιττὴ ἀνάμειξη σ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους ποὺ θὰ φωνάζανε καὶ θὰ γελοῦσαν καὶ θὰ τὴν κυτάζανε. Ἀλήθεια, γιατί νὰ βῇ, Ὀρέστη, ἀπὸ ἐσὺ δὲ μὲ προσέχεις καθόλου καὶ σοῦ εἶναι ἀδιάφορο ὅσοι καὶ ἂν κάνω; Ὡ! νὰ μείνω, νὰ μείνω νὰ κρατῶ τὰ γόνατά μου, νὰ μὴν τρέμουν καὶ νὰ κυτάζω κάπου σ' ἓνα σημεῖο ὥρες καὶ ὥρες καὶ νὰ σὲ συλλογοῦμαι! Ναι, νὰ μείνω, Ὀρέστη, νὰ μείνω;

— Πᾶμε!

Ἀκούστηκε ἡ φωνὴ τοῦ Ὀρέστη καὶ ἡ Χρυσούλα τινάχτηκε τρομαγμένη καὶ ἀναστένανε σιγά-σιγά, γιὰ νὰ μὴν τὴν ἀκούσει ὁ Ὀρέστης. Σῦρθηκε πρὸς τὴν πόρτα. Τὴν ἔνοιξε. Κοντοστάθηκε μιά στιγμή ἀπάνω στὸ κατώφλι, κρατώντας τὴν ἀνὰ πνοὴ τῆς καὶ περίμενε.

Ο "ΝΟΥΜΑΣ",

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Για την Αθήνα 4ρ. 8. — Για τις Επαρχίες 5ρ.

Για το Εξωτερικό 6ρ. 10.

Για τις επαρχίες δεχόμαστε και τριμήνες (2 4ρ. την τριμήνα) συνδρομές.

Κανένας δε γράφεται συνδρομητής ή δι στείλει μπροστά τη συνδρομή του.

10 λεπτά το φύλλο λεπτά 10

Τα περασμένα φύλλα του Νουμά πουλιούνται στο γραφείο μας στη διπλή τιμή.

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στα κιάκια (Σύνταγμα, Όμόνοια Έθν. Τράπεζα Έπ. Οικονομικών, Σταθμός Τροχιδρόμου (Ακαδημία), Βουλή, Σταθμός Υπόγειου Σιδηρόδρομου Όμόνοια), στο κιάκι Γιαννοπούλου (Χαυτεία), στα βιβλιοπωλεία Έστίας Γ. Κολάρου κα-Σακέτου (άντικρυ στη Βουλή).

Στην Κέρκυρα, Πάτρα και Βόλο, στο Πραχτορεία των Εφημερίδων, στον Πύργο στο βιβλιοπωλείο του κ. Κ. Βαρουξή.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Δεύτερη συζήτηση—Φαρσοποίηση—Χάσαμε δυο μέρες!...—Ανόρθωση και Πρωτοδικεία—Οι οικονομίες.

ΟΧΙ φοβέρες και θα κάνουμε και θα δείξουμε! Αυτά δεν είναι σοβαρά πράγματα, ούτε κι όφελουμε καθόλου. Μια και το πιστεύατε πως μέσα στη Βουλή θα μαγερευτεί ή ξαναγέννηση της χώρας, αφήστε τη Βουλή να δουλέψει λεύτερα, ανεπηρέαστα, κανονικά. Βουλή, που να κρέμεται από πάνω της ο άκονισμένος μπαλάντζας, δεν είναι Βουλή· είναι παραγκιοζιλίκι· και με παραγκιοζιλίκια και με ρεζιλίκια ξαναγέννηση δε γίνεται.

Εμείς τιποτα από μια τέτια Βουλή δεν καρτερούμε, γιατί δεν πιστεύουμε στα θάματα. Γιατί θάμα πρέπει να γίνει για νάλλαξει έτσι εύκολα κι απότομα τα παλιά της τα συνήθεια μια Βουλή, βουτηγμένη ίσαμε χτες ακόμα, αν όχι και ίσαμε τούτη τη στιγμή, στο βούρκο των κομματικών.

*

ΞΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ με καθαρίδα ζητάμε. Νά, ο σωστός χαρακτήρισμός. Α ζητούσαμε ξαναγέννηση αληθινή ή (το σωστότερο) αν ξέραμε τι ζητούσαμε, έπρεπε να τραβήξουμε άλλο δρόμο, κι όχι το λισπωμένο δρόμο της Βουλής.

— Τι περιμένεις; Πάμε!

Καμιά πιά έλπίδα.

Κι άρχισε από τότε και για τους δυο ή μεγάλη αγωνία της νύχτας εκείνης...

X

Ός φτάσαιε στην ήλεκτροφωτισμένη πόρτα του μεγάλου Ξενοδοχείου, όπου θα δινότανε το γεύμα, σταματήσανε κ' οι δυο τους άνησχοι. Ντρεπόντανε να προχωρήσουν. Ναι, ναι, έπρεπε να μπουνε και να φανούν αδιάφοροι και ν' αποδείξουν πως δεν τους άγγισαν αυτούς καθόλου οι ειρωνείες κ' οι βρισιές τους. Η Χρυσούλα μαζεύτηκε στο μπράτσο του Ορέστη και είπε:

— Φοβάμαι!

Αμάξια όλοένα καταφάνανε κ' οι Έλληνες σπουδαστές κατεβαίνανε συγκινημένοι, καλοχτενισμένοι, περήφανοι. Νά, ο ψευτοκαλλιτέχνης κι ο Βιβλιοθηκάριος, νά κ' οι δυο νέοι οι μαραζάρηδες, κι ο Δέν Ζουάν σαν κούκλα, νά κι ο χτηνίατρος με το φράκο και την κόκκινη γραβάτα. Όλοι, όλοι είσαν εκεί. Ω! πως θα μπουνε μέσα και πως θ' αντικρύσωμε τους ίδιους αυτούς νέους που τόσο ύβρι-

Τη διχτατορία και την Έθνοσυνέλευση, σά μ'ες έλειψε το κουράγιο ν' αν τ' κάνουμε, καλύτερα νά μ'ην τ' συγχολέμε. Γιατί με το π'ες π'ες τ' ρεζιλεύουμε κι αυτά, κι από το σοβαρό επίπεδο τ' κατεβάζουμε στο επίπεδο της φάρσας.

Καθόλου παράδοξο ν' ακούσουμε αβριο μεθαύριο πως οι θεατροβιομήχανοι κ.κ. Άννινος και Τσοκόπουλος σκαρώσανε τη «Διχτατορία» αλλά «Νέα Παναθήναια» και πως ο κ. Χρηστομάνος έχυσε στο καλούπι του «Κεντροβιοβούλη» τη νέα του κωμωδία ή «Έθνοσυνέλευση».

*

ΠΟΛΥ σωστά ζήτησε την άναβολή για τη συζήτηση του «Καγετιμού της Βουλής» ο κ. Δραγούμης. Για νά γίνει σοβαρή δουλιά, πρέπει νά μελετηθεί πρώτα. Με φούριες και με βιασίες σοβαρή δουλιά δε γίνεται. Α' Έξιδη-λώθη δυσφορία παρά τοις στρατιωτικοίς κύκλοις, γράφουν οι φημερίδες, γιατί δεν τ' κατάφερε ή Βουλή μέσα σε δυο μέρες νά ψηφίσει όλα τ' αναρρωτικά νομοσχέδια. Μα οι «στρατιωτικοί κύκλοι» πρέπει ν' έχουν και λίγη ύπομονή. Δουλιά νά γίνει, κι ως γ'νει κ' ύστερ' από δυο μήνες. Νά δα ή ώρα, νά ξεμαλλιαζόμαστε γιατί χάσαμε δυο μέρες, ενώ άσυνέψαμε ογδόντα άλάκαιρα χρόνια σε άεροκοπανάσματα!

*

ΣΤΗΝ ίδια πόλη, λ. χ. στην Καρδίτσα, ένα συλλαλητήριο πάνδημο τη μι'ά μέρα νά γίνουν οικονομίες και νά κάνουμε στόλο και στρατό, κι άλλο συλλαλητήριο, πάνδημο κι αυτό, την άλλη μέρα νά μ'ην καταργηθεί το Πρωτοδικείο της Καρδίτσας.

Μά είναι λογική αυτή κ' είναι σοβαρά πράγματα αυτά, ώ βέλτιστοι; Πως διάβολο θα γίνουν αυτές οι οικονομίες και πού θα βρεθούν αυτοί οι παράδες που χρειάζονται, όταν όλοι ράδουμε τις τσέπες μας και κοιτάζουμε νά μ'η χάσουμε τίποτα από τ' αγαθά μας;

Και το στομάχι γιομάτο και τ'ν κότα άκέρια. Καλό αυτό, μ' στην πράξη δεν πιτυχαίνει.

*

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, με το οικονομικό της πρόγραμμα, που παρουσίασε την Τετάρτη στη Βουλή, άποδείξε πως έχει όλη την καλή διάθεση νά τεκονώσκει όσο μπορεί περισσότερα περιττά πράγματα και νά εξαφρώσει από δέκα περίπου εκατομμύρια τόν προϋπολογισμό. Δεν ξέρουμε (κι αυτό θα μ'ας το πούν οι ειδικοί) αν το τεκούρι πέφτει σε περιττά πράματα ή αν, το εναντίο, τεκονώνονται χρήσιμα κι αφίνονται περιττά, από κακή έχτίμηση ή από κομματική ή άλλους ύπολογισμούς.

Όπωςδήποτε την Τετάρτη στη Βουλή ή επίσημη Πολιτεία επίσημα δήλωσε πως πάνε στα πόφ! κάθε χρονιά, ο' έξοδα πολυτελείας, δέκα άλάκαιρα εκατομμύρια, κι ή λογαριάσουμε πόσα χρόνια (Θέ μου!) γίνεται αυτή ή σπατάλη, θα δούμε πως θάχουμε σήμερα και στρατό και στόλο και χιλία δυο πού μ'ας λείπουν, και δε πονοκεφαλούσαμε ν' αν τ' δημιουργήσουμε από το τίποτε.

σικά και τιποτένια μ'ας φέρθηκαν σήμερα και πως θα δώ τις σκέψεις τους πού μέσα στα μάτια τους σκυφτοσέρνουνται, αρχιάδικες και βουρκολιμασμένες;

— Ω! νά φύγομε! Νά φύγομε!

Τά κορμιά τους σφιχτήκανε και στιγμή σά νά

ζητούσε το ένα βοήθεια και προστασία από το άλλο.

— Νά φύγομε! Νά φύγομε!

Πήσανε τους δρόμους και τρέχανε, σά νά τους κυνηγούσε κανείς. Στην άκρη ενός δρόμου σταθήκανε για ν' άνασάνουν λίγο. Πού νά πάμε; Πού νά πάμε;

Μιά σάλα κονσέρτου είτανε εκεί μπροστά τους με μεγάλα τριανταφυλλένια προγράμματα στην πόρτα και με κομψά σε σχήμα λουλουδιών ήλεκτρικά γλομπάνια.

— Πάμε μέσα; Ν' ακούσουμε λίγη μουσική... Θ' άλαφρώσουμε.

Κι άνοιξε την πόρτα ο Ορέστης και μπήκε πρώτη μέσα ή Χρυσούλα. Η σάλα γεμάτη άντρες και γυναίκες. Οι γυναίκες νευρικά γελούσανε ξανα-μένες από τη ζέση, από τη μουσική κι από τις άντρήκιες άναπνοές. Οι άντρες καπνίζανε, μεσο-κλειούσανε τ'α μάτια και κυτάζανε τις γυναίκες. Είτανε διάλειμμα, κι ως μπήκανε μέσα ο Ορέστης

ΤΟ ΠΝΕΜΑΤΙΚΟ ΓΟΥΔΙ

— Έπανάσταση γυρεύουμε και μεις;

Έτσι με ρωτούσε κάποιος. Είχα, βλέπετε, κ' εγώ την τόλμη νά πώ, πως απ' το σχολειό πρέπει νάρχινήσει ή έπανάσταση. Κι ο άνθρωπος άπόρησε και δεν μπόρεσε νά νοιώσει, πως ρωτώντας με συμφωνούσε μαζί μου. Γιατί μούπε:

— Έπανάσταση γυρεύετε και σεις;

Δε μούπε:

— Έπανάστασιν ζητείτε και ύμεις;

Και μού πέρασαν χίλιες σκέψεις στο μυαλό και βρήκα πως την έπανάσταση την έχουμε καμωμένα, ή καλύτερα, πως την κάμανε κείνοι που ξέρανε νά την κάνουν, και μεις, λαός, παιδιά και πρωτοπαλήκαρα, τους άκολουθήσαμε.

Χίλιες φορές πατήσαμε στο πνεματικό Γουδι και ή κάτασπρη σημαία μας κίνησε το φθόνο και τη μοχθηρία των κουτών παι γύρω της μαζευτήκανε όσοι βρεθήκανε ν' έχουν Έλληνική καρδιά. Κανένας δε γονάτισε μπρος στον έχιρό, κανένας' πρώτη φορά γέννηκε τέτοια μάχη, με παληκάκια ένα κ' ένα.

Και βρεθήκανε μπροστά μας το Σκολεϊό κ' ή Έκκλησιά, και βρεθήκανε μπροστά μας οι λογιώτατοι νά μ'ας κλείσουνε το δρόμο. Και μεις περάσαμε και σαρώσαμε κάθε πρόληψη, και πατήσαμε κάθε στενοκεφαλιά κ' οι διαλεχτοί μ'ας φανάξανε ζήτω και μ'ας πήραν το καττόπι, καινούργιοι έπανασιάτες άλύγιστοι.

Τι κι αν βρεθήκαμε σε Πολιτεία σάπια; Όπου κανένας καλός μαζί μας.

Και ή Νίκη μαζί μας θ'άναι ή Νίκη ποτές της δε χωρίστηκε απ' την Αλήθεια. Για την τελειωτική Νίκη λέω. Τώρα δε μ'ας άπολείπειται άλλο παρά νά σ υ ν τ α χ θ ο υ μ ε, κατά πως λένε στο στρατό, και νά δώσουμε τη μεγάλη μάχη. Είναι καιρός.

Ε, σεις οι καπεταναίοι, φανερωθήτε! Ελάτε νάφήσουμε την ειρηνική έπανάσταση.

Είναι καιρός νά χτυπήσουμε κατακέφαλα τον έχιρό.

Ε, σεις οι καπεταναίοι, φανερωθήτε! Δε θα σ'ας άφήσουμε μονάχους.

Εμπρός.

25]9]909.

Γ. ΗΛ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΛΑΚΗΣ

κ' ή Χρυσούλα, νοιώσανε όλο το βουητό και το φωνικό που είτανε κλεισμένο μέσα στη σάλα, νά τρέχει κατπάνω τους και νά τους κορφοπεριλούζει, σαν κύμα θεόρατο καμωμένο από σπασμένα γίλοια και συγκρατητές φωνές από κρυφά γλυκομιλήματα κι από τ'α μεταξωτά θροήματα που άναδίνουνε τ'α φλύαρα γυροπόδια των πλεύσιων γυναικών.

Έσκυψε ή Χρυσούλα, νόμισε πως έννοιωσε άπάνω της όλων τ'α βλέμματα και στράφηκε κατακόκκινη πρὸς τὸν Ορέστη, σά νά τὸν ζητούσε βοήθεια. Πού νά καθίσουνε; Από πού νά πάνε; Τ'α μάτια τους θολωμένα από την ταραχή δε διακρίνανε πουθενά θέσες άδειανές.

Οι μουσικοί έτοιμαζόντανε τώρ νά ξαναρχίσουν και μι'ά σιωπή γοργοπέρας, σαν ένα σεντόνι βαρί κι άπαλό άπάνω απ' όλα τ'α κεφάλια και σάρωσε όλες τις φωνές και τις στρίμωξε θαρρούσες στη γωνιά, για νά τις ξεπολύσει άκράτητες και πολύβουες ύστερα πάλι, ως παίξει ή μουσική.

Η Χρυσούλα κι ο Ορέστης πηγίνανε άνάμεσα από τ'α καθίσματα, χωρίς νά βρουν άκόμα θέση. Ξάφνου, ταραγμένη ως είτανε, σκόνταψε ή Χρυσούλα σε μι'αν καρέκλα κ' ή καρέκλα έτριξε κι όλοι

“ΠΑΛΙΟΙ ΣΚΟΠΟΙ,”

(ΕΝΑ ΦΙΛΙΚΟ ΓΡΑΜΜΑ)

Πρεσβίτα, 15 τοῦ Σεπτεμβρίου 1909.

Ἀγαπητέ μου Ἑφταλίωτη,

Οἱ «Παλιοὶ Σκοποὶ» σου μοῦ φέρανε μιὰ καινούργια ποιητικὴ συγκίνηση, σὰν καθεὶ πού ἀναβρῆζει ἀπ’ τὰ βάθια τοῦ εἶναι μας, ἀπλό, εἰλικρινὲς καὶ τίμιο. Παλιὰ καὶ καινούργια δὲν ἔχει ἡ Τέχνη, γιατί ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου, στὴ βαθύτερῃ της οὐσίᾳ, στάθηκε πάντα ἀνάλλαξη ἀπ’ τῶν καιρῶν τὸ πέρασμα, σὰν τὰ μεγάλα καὶ τὰ αἰώνια στοιχεῖα τῆς Φύσης, σὰν τὸ νερὸ καὶ σὰν τὴ φωτιά. Καὶ τ’ ἀνὰ τῆς φανερώματα, σὲς πὺ διαφορετικὲς μορφές, πού τοὺς δίνουν τῆς τέχνης τὰ κλιθογυρίσματα, ἀνὰ λαγα καὶ αὐτὰ στὸ βαθύτερό τους χαραχτήρα καὶ στὰ θεμελιώδη τους γνωρίσματα. Οἱ μὲν ξαφνίζουν καὶ παραπλανοῦνε τοὺς ἀνέκτους. Οἱ αἰσθαντικοὶ κ’ οἱ στοχαστικοὶ ἔχουν τὸ δῶρο νὰ γίνονται παλιοὶ μὲ τοὺς παλιούς, καινούργιοι μὲ τοὺς καινούργιους. Ἔτσι πάντα καὶ μὲ τοῦτο τὸν τρόπο ἡ ἀληθινὴ τέχνη ζῇ ἀγέραι, δροσερὴ καὶ πνευματικὴ, μέσα στὰ πράματα πού γενοῦνε καὶ σβύνουνε.

Ἀφορμὴ στὰ λόγια τοῦτα μοῦ δώκε, ἀγαπητέ μου ποιητή, ὁ τίτλος τοῦ ἔργου σου, μὰ κ’ ἡ οὐσία του. Βαπτίζοντας παλιούς τοὺς σκοποὺς σου, ἴσως, ἔδωκες, νοιώθοντας ἀπὸς σου σὲς δικές σου μελωδίες κάποιον παλιό, λησμονημένο καὶ ξένο στὰ χροῖα μας ρυθμό. Ἰσως αὐτὴ νᾶναι κ’ ἡ ἐντύπωση ἑκείνου πού τοὺς ἀκούει γιὰ πρώτη φορὰ ἢ τοὺς ξανακούει ὑστερ’ ἀπὸ πολλὰ χρόνια. Στὸν καιρὸ μας ἡ ποίηση, σὰν καθεὶ πού ζῇ καὶ κινεῖται στὴν ὁλικὴ γιὰ τὴν ἡθικὰ σφαῖρα, ἄλλαξε σὲ πολλὰ καὶ μορφὴ καὶ παρουσιαστικὸ καὶ τρόπους. Πιὸ περίτεχνη, πὺ κοκέτικη, πὺ μαργιόλα, πὺ κατεργάρα στὸ ἐξωτερικὸ της. Στὸ βάθος της πὺ μουσικὴ, πὺ ἐποβλητικὴ, πὺ διπλωμάτισσα, νὰ ποῦμε. Ἀλλοῦ κ’ ἐδῶ τὰ ἴδια. Ἀκόμα στὸν τόπο μας τὰ τελευταῖα χρόνια, παραιώντας—τις περισσότερες φορὲς ἀπὸ ἐπίδειξη καὶ φτωχοπερηφάνεια—τις ἀπλὲς καὶ ἀθῶες συγκινήσεις, γύρουμε νὰ ὑπωθῇ ὡς τις ἀνώτερες σφαῖρες τοῦ πνευματικοῦ αἵθερα καὶ νὰ ταράξῃ χορδὲς τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς, πού μόνο λιγοστεῖς καὶ σημαδιακὲς δοξαριὲς τις ταράσανε ὡς τὰ τώρα μέσα στὴ ζωὴ τῶν αἰώνων. Καλὰ γιὰ ἀχαμνὰ, ἀξία γιὰ ἀνάξια, δια-

τοῦτα τὰ φανερώματα τῆς τέχνης σὲς ἡμέρες μας, ἔχουνε πάντα τὸ προσωρινὸ χάρισμα τοῦ καινούργιου καὶ τοῦ ἀσυνείδιστου. Ἐνας παλιὸς σκοπὸς ἀνάμεσόν τους, ὅσο γλυκὰ καὶ παθητικὰ καὶ ἂν ταράξῃ τὸν ἄερα, ἀγρυμνέται πάντα μὲ κάποιο ξάφνισμα καὶ—τί νὰ τὸ κρύβουμε;—καὶ μὲ κάποια καταφρόνια σιτοῦς κύκλους τοῦ μ ο ν τ ε ρ ν ι σ μ ο ῦ. Αὐτὰ λογάριάζες ἴσως ἀπὸς σου βαπτίζοντας τοὺς σκοποὺς σου μὲ τὴν ταπεινότητά.

Ὅμως τί βγαίνει; Ὅλα τοῦτα εἶναι περαστικά καὶ πρόσκαιρα. Μόδες καὶ τεχνοτροπίες δὲ φελλῶνε τίποτε μέσα στὴ μεγάλη ζωὴ τῆς Τέχνης. Θὰ μείνῃ πάντα δροσερὸ καὶ ἀξιοπρόσωπο τὸ τραγούδι, πού μ’ ἔναν ἡ ἄλλη ρυθμὸς, μ’ ἔναν ἡ ἄλλη σκοπὸς, διαλάλησε τοὺς ἀληθινούς, καημούς, τις ἀληθινὲς ἀγάπες καὶ τις αἰώνιες ἀποθυμίες τῆς ἀνθρώπινης ψυχῆς. Γι’ αὐτὸ οἱ «Παλιοὶ Σκοποὶ» σου, ὅσο καὶ νὰ ξάφνισαν, στὸ πρῶτο τους ἀγροίκισμα, καὶ τὴ δικιά μου τὴν ἀκοή, συνειδησιμὴν σὲ κάποιους καινούργιους ἤχους, σὰν πέρασε τὸ πρῶτο ξάφνισμα, μ’ ἀγγίξαν ὡς τὰ πὺ βαθιὰ τῆς καρδιᾶς, μὲ τὸ ἄγγιγμα πού δίνει ἡ ποικιλία τοῦ δοξαριᾶ καὶ τῆς μονόχορδης ἀκόμα τῆς λύρας, ἕνα ἄγγιγμα πού δὲ μᾶς τὸ δίνει κάποτε καὶ ἡ πὺ πολυόργανη δοχέστρα.

Παλιοὶ οἱ σκοποὶ σου. Μὰ εἶναι πάθια κοιμισμένα στὴν καρδιά μας, πού μονάχα ἕνας παλιὸς σκοπὸς τ’ ἀνοσταίνει. Καὶ τὰ παλιὰ, τὰ συμπαθητικὰ καὶ τὰ λησμονημένα πράματα πού τραγουδοῦν, θαρρεὶ κανένας πὺς μονάχα μὲ τέτοιον σκοπὸ μποροῦσαν νὰ τραγουδηθοῦν. Ἐξῆς πολὺ καλὰ πὺς σὲ καινούργιους σκοποὺς μποροῦνε νὰ περάσουνε τὰ πὺ παλιὰ πράγματα, μὰ καὶ ποιά μεγαλύτερη ἀρετὴ σὲ κάθε τέχνη ἀπὸ τὸ νὰ δείχνῃ τὴν ἐκφρασὴν τῆς σὰν τὸ ἀπαραίτητο καὶ μοναδικὸ ντύσιμο τῆς ἰδέας της; Ἔτσι τὰ τραγούδια σου μοῦ φαίνεται πὺς δὲ μποροῦσαν νᾶναι ἀλλοιούτικα ἀπὸ κείνο πού εἶναι. Ὅπως εἶναι καὶ βρισκονται, μὲ τὴ σεμνὴ περπατησιὰ τοῦ στίχου τους καὶ μὲ τ’ ἀπλὰ καὶ γνώριμα λόγια τους, μοῦ θυμίσανε παλιούς, λησμονημένους καημούς, ἀγνὲς λαχτάρες, παιδιὰτικα ὄνειρα, γλυκὲς καὶ θλιβερὲς ἀποθυμίες. Μὲ φέρανε στὸ πατρογονικὸ μου σπίτι, μὰ σεργιανίσανε στὸ παλιὸ μου περιβόλι, πού μὰ παιδοῦλα ἔκοβε μὲ τὰ μικρὰ τῆς χέρι τὰ γασματὰ τῆς μικροῦλας τῆς ἀλτάνας, γιὰ τὴ μικρὴ μου τὴν ἀγάπη. Ἐνα βιβλίον πού μᾶς φέρνει τέτοια χαρίσματα, ἀξίζει νὰ τὸ βάλουμε κάτω ἀπ’ τὸ προσκεφάλι μας, πού κρατεῖ ἕνα κουρασμένο, γερασμένο

κεφάλι. Καὶ τῷ βίβλῳ, ἀγαπητέ μου ποιητή, τῷ βίβλῳ κάτω ἀπ’ τὸ προσκεφάλι μου καὶ ὀνειρεύτηκα ἕνα γλυκὸ, παιδιὰτικον ὄνειρον.

Σπολλάτη σου πού μοῦ τὸ χάρισε.

Πάντα δικός σου

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝ

„RYTHMES DU RÊVE ET DE LA MORT“

Ἄ δὲν εἶχα διαβασμένο στὸ «Νουμᾶ» (ἀριθ. 319) τὸ περίφημον ἐκεῖνο ἀρθρον τοῦ Παλαμά, καὶ ἂν τὰ ποιήματα τοῦ Ἑπαμεινώντα Δεληγιώργη δὲ βγαίνανε σὲ τόμο κατόπι ἀπὸ τὸ θάνατό του, εἶμαι πολὺ βέβαιος πὺς δὲ θὰ ξεφύλλιζα μὲ τὴν ἴδια λαχτάρα ἕνα βιβλίον μὲ στίχους γαλλικὰ γραμμένους ἀπὸ ἕνα διαλεχτὸ ρωμιοῦπολο.

Διαβάζοντας τὰ ποιήματα, ἔδλεπα πάντα μπρὸς μου ἕνα δικό μας ποιητή, παραστρατισμένο καὶ ἀκαταστάλαχτο, μὰ μὲ πολλή, καρδιά μέσα του, καὶ μὲ περιστὴ ἀπλοχωρικὴ δόλογυρά του. Γιὰ τοῦτο κίχλας τὸν εἶδα σὰν περιττό, καὶ σὰν ἄδικο, τὸν ἀψυχο πρόλογο «Préface de Jean Moréas», χρήσιμος ἴσως γιὰ τὸ διαλόγημα τῆς πραγματικῆς, καὶ ἄλλο γιὰ τοὺς λίγους ὅμως.

Γιὰ τὸ παιδί, πού εἶχε τὸ κλάψαμα, καὶ γιὰ τοὺς στίχους του, ταίριαζε νὰ διαβάζαμε κατὰ καλογραμμένο ἀπὸ ἕνα ἀδελφὸ τοῦ στίχου τῆς τέχνης τὸ στόχασμα, ὅσο θὰ ἔπρεπε καὶ τὴν πονεμένη φωνὴ ἑνὸς πατριώτη τοῦ ν’ ἀκούγαμε. Θέλω νὰ πῶ, κοντολογίς, πὺς ἂν ὁ νέος ἀργοπορῶντας προχωροῦσε ἀνάμεσόν μας, ὅσο ἀκόμα ζοῦσε, νὰ βρισκότανε στὴν ἀγκυλιά μας, ὁλότελα δικός μας, ἀπὸς πέναν.

Ἀπὸ τὸ ἔργο του, ἔπαι ἕνα ρωμαϊκὸ βάθος θέλω νὰ χαίρουμαι, φανερώναται ὁ νοῦς τοῦ θρεμένου μὲ περήφανα ὄνειρα καὶ γεμάτη πόθος ἡ ψυχὴ του. Μὲ ἀρχοντικὴ γλῶσσα σὺ λείπει πὺς δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει τὴ λύπη του, καὶ πάντα ἡ φωνὴ του εἶναι θεληματικὰ σοβαρὴ καὶ συγκρατημένη, ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἡ ψυχὴ του θλιμένη, ὅσο καὶ ἂν ἔμελλογίεται τὴν ἀδυναμία του. Παντοῦ θὰ τὸν ἴδεις ἀρχοντικὰ λυπημένο, σὰ νούφαρον ἀπάνω στὰ νερά, καὶ νὰ λαχταράει ἕνα θάνατον ὑστερικὰ ποιητικὸν, ἀπὸ τὴ δική του τὴ θέληση ὅμως πάντα, ἀπὸ τὴν ὀριμὴ γιὰ τὸ αἰώνιον προχώρημα ψυχῆς του.

Μὰ καὶ τὴ ζωὴ τὴν ἤθελε, καὶ πολὺ θὰ τὴν ἀγαποῦσε, ἂν, τὴ γαλήνη γυρέδοντας ταχαγμένα, θὰ μπορούσε νὰ βεβαιωθεῖ πὺς θὰ τὴ ζοῦσε μὲ τὸ

στραφύκτανε ἀγριμένον, μὲ ζεύοντας τὰ φρύδια τους καὶ φωνάζανε:

— Σσσστ!

Φάνηκε τότε τῆς Χρυσούλας πὺς τὰ γοβάκια τῆς τρίσανε δυνατὰ καὶ γεμίζανε τὴ σάλα καὶ ἀντιλαλούσανε σὲς γωνιὲς καὶ στὴν ὀροφή. Τὸ φροῦ-φροῦ τοῦ φουστάνιου τῆς τῆς φάνηκε σὰν δλόκληρη ἀκρογιαλιά στρωμένη μὲ χοχλάδια.

— Ὁρέστη, πάμε... Εἴμαστε ἐνοχλητικοί... Πάμε...

Στὴν ἀκρὴ τῶν ποδιῶν τῆς ἀλφρα-ἀλφρα σύρθηκε πρὸς τὴν πόρτα. Κι ὅταν βγήκανε ὅζω στὸ θόρυβο καὶ στὸ βουητὸ τοῦ δρόμου, ἡ καρδιά τους πιάστηκε. Πόσο μόνι εἶχανε μέσῳ σὲ τόσο κόσμον! Κανένας δὲν τοὺς γινώριζε. Κι ἂν τώρα πέφτανε πεθαμένοι χάμω, κανένας δὲ θὰ σταματοῦσε γιὰ νὰ τοὺς λυπηθεῖ. Ὅλοι περνοῦσαν ἀπὸ μπροστὰ τους καὶ κανένας δὲν τοὺς κύταζε καὶ ἂν τύχαινε νὰ τοὺς σπρώξῃ κανεὶς, τότε βλέπανε εὐτὺς νὰ σταματᾷ, νὰ βγάξῃ ψυχρότατα κ’ εὐγενέστατα τὸ καπέλο του, νὰ τοὺς ζητᾷ συγγνώμην καὶ νὰ φεύγει βίσιτικος χωρὶς νὰ περιμένει ἀπάντησιν. Πού πάνε; Γιατί τρέχουν ἔτσι; Γιατί τρέχουν ἔτσι καὶ γιατί μᾶς σπρώχνουν;

— Εἶδες πὺς μᾶς σπρώχνουν καὶ μᾶς διώχνουν ἀπὸ παντοῦ; Εἶδες; Εἶδες;

— Ναι, ναι... Σὰ νᾶμαστε βότταλα... Σὰ νᾶμαστε σπασμένα πράματα...

XI

Κουρκαστήκανε. Καθίσανε σ’ ἕνα καφενεῖο. Κι-θρέφτες παντοῦ καὶ φῶτα πού πληγώνουν τὰ μάτια καὶ γκαρσόνια μὲ φράκς, πού ὑπακλίνονται, χαμογελοῦν καὶ βρίζουν. Νέοι γλωμοὶ καὶ μαραμένοι, πού κάθονται ὥρες δλόκληρες καὶ ἀκουμποῦν τὰ χέρια τους στὴν ἀσημένια λαβὴ τοῦ μπαστουνοῦ τους καὶ κυτᾶζουν νυσταγμένοι καὶ κυτᾶζουν τις γυναῖκες πού περνοῦνε χωρὶς νὰ σαλεῖον, χωρὶς νὰ σέφτουνται τίποτα, χωρὶς καὶ νὰ ἐπιθυμοῦνε. Ἔτσι, σὰ βόδια στριμένα. Καὶ τὰ ξημερώματα φεύγουν ἔξαντλημένοι νὰ κοιμηθοῦνε καὶ τὴν ἄλλη μέρα καυχοῦνται στοὺς φίλους τους—γλεντισμένα αὐτοὶ κορμιά—καὶ χασημουριόουν καὶ λίνε: —Ἐκγρύπνηται πάλι χτὶς ὡς τὸ πρᾶν.

Γυναῖκες μὲ βαμμένα χεῖλια καὶ μὲ ψεύτικες διαμαντόπετρες στὰ δάχτυλα καὶ μὲ μαξιλαράκια στὰ νιφρά, μπαινοβγαίνανε στὸ καφενεῖο, σέρνοντας νέους

φλακρούς ξοπίσω τους καὶ γέρους μὲ περούκες. Τὰ φουστάνια τους ἀγγίζανε τὰ χέρια καὶ τὰ γόνατα τοῦ Ὁρέστη καὶ αὐτὰ ἀνατριχιάζανε καὶ λιγοθυμοῦσαν.

Κ’ ἔρθε κ’ ἕνας στραβὸς βιολιστής καὶ τραγοῦδισε στὸ βιολί τοῦ ἕνα παλιὸ τραγούδι, πῆρε μερικὲς πεντάρες κ’ ἔφυγε.

Τὸ τραγούδι ἔλεγε τὴν αἰώνια ἱστορίαν. Τόσο αἰώνια καὶ τόσο γνωστὴ καὶ πολυσυνηθισμένη πού κανένας δὲν τὴν πρὸσεξε. Μόνον ἡ Χρυσούλα τὴν ἀκούσε, ἡ δύστυχη.

«Ἐκεῖνος μὲ ρόδα κόκκινα γέμισε τὴ ζώνη του καὶ τὰ χέρια. Ἐκεῖνη ζαλίστηκε ἀπὸ τὴ μυρωδιά κ’ ἔπεσε. Τὸ πρῶτ τὰ μάτια τῆς εἶσαν γεμάτα δάκρυα καὶ τὰ χεῖλιά της γεμάτα φιλή. Κ’ ἡ μάνα τῆς ἤρθε καὶ τὴ γένησε: Πού βρήκες τὰ ρόδα; Ἡ μίση σου, ὁ κόρπος, τὰ σεπτόνια εἶναι γεμάτα! Κ’ ἤρθανε τ’ ἀδέρφια τῆς ὕστερα καὶ ἀλύπητα τὴ δέσανε. Κι ἀποστεροῦ ἡ κόρη ψυχομάχησε. Κι ὁ νιὸς σὰν ἤρθε ἡ νύχτα γέμισε πάλι μὲ ρόδα καινούργια τὴ ζώνη καὶ τὰ χέρια του καὶ πῆγε σ’ ἄλλο σπίτι... Χαχχαχ! Ὅσες φίλητα ἐγὼ γυναῖκες, θὰ τις πάρω;»

Αὐτὸ ἔλεγε τὸ τραγούδι. Ἡ Χρυσούλα τι-

δικό του τὸ συγκύρισμα. Γιὰ τοῦτο δὲν ἔχει γραμμένο στίχο πού δὲν τὸν ἔζησε ὑποκειμενικά ἢ καὶ ἀντικειμενικά.

Διαβάστε τὸ ποίημα :

Voilà le divan noir de nos amours...

διαβάστε τὸ «Serénade mauvaise», τὸ «Par-tir !» καὶ τὸ «Divagations» κ. ἄ. γιὰ νὰ ἴδετε τὸ ἔτσι θέλω μιᾶς ἀδύνατης ψυχῆς στὸ φαινόμενο, τὴν ὁρμή πού δυναμώνει ἀπὸ τὴ θερμὴ μιᾶς ἀρρώστιας, καὶ τὴ λύπη τὴν καθημερινή, πού τὴν ἐντύπωση πού μᾶς ἀφίνει μοναχὰ ὅταν ποῦμε ψέματα μποροῦμε νὰ τὴν περιφρονήσουμε, κάνοντας τοὺς δυνατοὺς καὶ λέγοντάς το πῶς εἴμαστε. Ὅλοι ζοῦμε σὲ divagations ὅσο ζοῦμε καὶ γιὰ τοὺς ἄλλους.

Καὶ στὴ γλώσσα μπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ τὴ δύναμη τοῦ ποιητῆ πού ξέρε: νὰ τὴν κυβερνᾷ καὶ νὰ τὴν περνᾷ ὁλοῦθε καὶ ὅπως θέλει, πλούσιος κ' ἐδῶ, ὅπως καὶ σ' ὅλα τῆς τέχνης του. Ἀπὸ μᾶς δείχνει πῶς μὲ τὸν καιρὸ θὰ στεριωνότανε γερὰ καὶ στὴ γλώσσα μας, ἄγνους καὶ εἰλικρινῆς ὁπαδὸς τῆς Ἰδέας. Τὸ βλέπουμε ἀπὸ ἀκόμα καὶ στὸ στίχο του, τὸν ἀραδιασμένο καὶ δουλεμένο τεχνικὰ καὶ φιλοσοφικὰ, πλούσιος καὶ ἀρχοντικὰ μέσα σ' ὅλα τῆς ἀρχοντίας τὰ συμμαζωμένα φερσίματα.

Νὰ ἔλεγε κανεὶς πῶς ὁ νέος ποιητής, πού φωτεινὰ καὶ γερὰ προχώρησε στοὺς πόθους του, πέ-
ρασε ἀπὸ τὸ σκολιὸ τοῦ Μπωντελαίρ κ' ἔμαθε τὰ συννέτα του, πῶς φωτίστηκε ἀπὸ τὸ Μαλλαρμέ, πῶς συμπάθησε τὸν Ἀλμπέρ Σαμαίν καὶ πῶς ἐρω-
τέφηκε τὸ Βερλαίν ἢ τὸ Λαφόργκ, αὐτὰ ὅλα θὰ εἴτανε καλὰ εἰπωμένα μοναχὰ ὅταν εἴλεγε κάποιος φραντσέζος ἢ κανέναν Μωρεάς.

Ἕνας ρωμῖος πού θὰ διέβαζε μέσα στίς «Haimonies» του τὸ

La sainte qui passait ne savait-Elle pas...
θὰ εἴτανε πολὺ ζημιωμένος ἂν δὲν εἶχε γνωρίσει τὴν ψυχὴ τοῦ Ἐπαμεινώντα Δεληγιώργη.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

ΣΥΣΤΑΙΝΟΥΜΕ

τὸ Βιβλιοπωλεῖο τοῦ κ. Λουκᾶ Γ. Χατζηλουκά (Ἀθήνα—ὁδὸς Σταδίου 34). Ἀγοράζει βιβλία καὶ βιβλιοθήκες κ' εἶναι τὸ ἀρχαιότερο στὸ εἶδος του. Ἰδρύθηκε στὰ 1889 κ' ἐκδίδει ταχτικά κάθε χρονία καταλόγους, πού τοὺς στέλνει χάρισμα σ' ὅποιον τοὺς ζητήσει.

νάχτηκε ἀπάνω κ' εἶπε :

— Νὰ φύγωμε ! Κρυώνω...

Ὁ Ὁρέστης δὲν τὴν ἄκουσε. Κ' εἶπε πάλι στὸ κῆθισμά της ἡ Χρυσούλα καὶ ἀλάφρωσε σὰν εἶδε πῶς δὲν τὴν ἄκουσε. Εἶχε ἄλλο τὸ νοῦ του ὁ Ὁρέστης.

Οἱ γυναῖκες περνοῦσαν καὶ τὸν ἀγγίξαν. Κι αὐτὸς κλειοῦσε τὰ μάτια, ἐξαντλημένος. (Ὁ ! νὰ κλείσω τὰ μάτια καὶ νὰ πέσω ἀπάνω στὸ κορμί της ! Εἶναι ἕνα δυνατὸ γυατρικὸ ἀλυσμονιὰς τὸ κορμί σου. Θὰ ξεχάσω ὅλες τὶς πίκρες μου τίς σημερινές καὶ ἀλαφροὺς καὶ γυατρεμένους θ' ἀπο-ελεῖωσω τὸ ἔργο μου. Τοῦ κάκου γυρίζω ἐδῶ κ' ἐκεῖ. Μόνο ἐσὺ θὰ μπορέσεις νὰ μὲ γιάνεις ! Νόρα ! Νόρα !...)

Ὅλο του τὸ κορμί τὴν ἐπικατέστηκε τόσο βα-
θιά, πού τὸ κορμί τῆς Νόρας ἤρθε. Ὑψώθηκε μπρο-
στά του τόσο μαλακὰ καὶ τόσο πονηρικὰ πού οἱ ἀπαλάμνες τοῦ Ὁρέστη πονέσανε.

(Ὁ ! μὲ φαίνεται θὰ τρελλαθῶ ! Ὁ ! τρελ-
λαθῶ !)

Πάντα μπροστά του, πάντα μπροστά του τὸ κορμί τῆς Νόρας καὶ δὲν μποροῦσε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸ ἀγγιγμὰ τοῦ τὸ ζεστό. Πότε ὀρθωμένο εἴτανε μπροστά του σὰν πελώριο ξεφουτωμένο κρίνο, πού

ΦΥΛΛΑΔΕΣ

ΤΟΥ ΓΕΡΟΔΗΜΟΥ

III'

ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ

Εἴτανε βράδυ βράδυ σὰν ξαναπαίναμε στὸ χωριὸ ὕστερ' ἀπὸ ἐνάμιση μῆνα ἐξοχῇ. Ἀγριο καὶ κρύο φαίνονταν τὸ χωριὸ. Καὶ τὸ σπῖτι ἀκόμα πὺδ ἄγριο. Τὰ φύλλα τῆς κυδωνιάς σκορπισμένα μὲς στὴν αὐλή, οἱ βασιλικοὶ καὶ τὰ λουλουδιὰ ξεπο-
ριασμένα στίς γλάστρες, στίς ὁροφές νὰ ξεφωνίζον οἱ κάργες, καὶ ὁ Ἰμάμης νὰ ψάλλῃ «ἀξαναμαζί» στὸ μινಾರೆ.

Σὰν ἄρχισε νὰ γλυκοφέγγ' ἡ φωτιὰ στὴ γωνιά σὰν ἄρχισε ν' ἀνεδοκατεβαίν' ἡ Ἀννούλα καὶ ν' ἀνοίγῃ παράθυρο, νὰ κοιδεντιάξῃ μὲ τίς γειτόνισ-
σες, νὰ τρέχῃ ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ καὶ νὰ συγυρίζῃ ἄρχισε νὰ χάνῃ καὶ τὸ σπῖτι τὴν ἀγριὰδα του.

Καθίσαμε στὸ δεῖπνο οἱ τρεῖς μας, δίχως τὸ γέρο. Ὁ γέρος εἶχε δουλειὰς ἀκόμα νὰ κάμῃ στὴν ἐξοχῇ. Φάγαμε ἡσυχὰ καὶ δίχως λόγια πολλά. Σὰ σηκωθήκαμε, πῆγα στὸ παράθυρο νὰ κοιτάξω, νὰ-
κούσω τίποτε πού νὰ μὲ ζωντανέψῃ. Ἦσυχία καὶ μοναξιά ! Μῆτε τρουξάλλιδες, μῆτε βρύσες, μῆτε ἀμπελοβάθρακα !...

... Φέτος, πού πατοῦσα τὰ δεκατρία, πού ἄρ-
χισε νὰ χτυπάῃ ἡ καρδιά καὶ νὰ ταξιδεύῃ ὁ νοῦς, ὁ ἀνεμος σὰ νὰ βόιζε πὺδ θυμωμένα ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ μισόγυμνα κλωνιά τοῦ περιβολιοῦ, οἱ σκύλοι γαύγιζαν πὺδ λυσσασμένα στοὺς δρόμους, ὁ Ἰμά-
μης ἐψάλλε τὸ «γιατσοῖ» του πὺδ θλιβερά, τὸ κῆλι μούγκριζε μὲ πῶτερο πῆσμα, τὰ γουρλωμένα μά-
τια τοῦ Ταξιδάρχη μὲ κοιτάζαν πὺδ ἀχόρταγα σὰν πλάγιασα στὴ συνηθισμένη γωνιά μου νὰ κοιμηθῶ, κ' ἐβλεπα τὰ κονίσματα ἀντίκρου μὲ τὴ μισοαναμ-
μένη τους τὴν καντήλα.

Ύριζε ἀπὸ τὸνα πλευρὸ, ξαναγύριζε ἀπὸ τᾶλλο καὶ δῶζε, ἂν μπορῆς, τὰ χίλια φαντάσματα πού τριγυρίζουν τὸ νοῦ σου σὲ τέτοια νύχτα ! Ἕνα μο-
νάχο ἀπὸ τὰ φαντάσματα ἐκεῖνα, τῆς Λενιώς μου ὁ πόνος, ἔσωνε νὰ μοῦ τὸν κλέψῃ τὸν ὕπνο.

Ὡς τὸ πρῶτο λάλημα τυραννιούμουνα μὲ τοὺς μικροὺς μου τοὺς πόνους. Καὶ σὰν ξύπνησα, στέκουν-
ταν ἡ μακαρίτισσα ἡ μάννα μπροστά μου καὶ μοῦ εἶλεγε πῶς εἴταν ὥρα γιὰ τὸ Σκολεῖο.

ΙΘ'

ΠΟΥ ΑΚΟΥΣΤΗΚΕ

Δάσκαλέ μου, δὲ θάρχω τὴν ἱστορία τῆς δα-

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὸν ἀριθμὸ 352.

σκαλικῆς σου δῶ πέρα ! Μῆτε γιὰ τὰ συνηρημένα, μῆτε γιὰ τὰ εἰς μὲ δὲν ἔχουμε τόπο. Κ' ἴσως μῆτε ἀξίζει τὸν κόπο. Εἶσαι ἀρρώστια, καὶ τίποτε ἄλλο. Λίγος φρέσκος ἀέρας, καὶ χάθηκες. Ἐπειτα σὺ πιά τώρα δὲ φταῖς. Διδάσκεις αὐτὰ πού ζητοῦμε. Ἄς ἔχουμε χάρη στὴν πετριά μας, πού καὶ καλὰ νὰ φανοῦμε στὸν κόσμο παιδιὰ τῶν ἀρχαίων, ἀλη-
θινοὶ κληρονόμοι τους.

Κληρονόμοι, σὲ τί ; Στὴν ἀρετῇ, στὴν παλικά-
ριά ; «Πολλοὺ γε καὶ δεῖ», δάσκαλέ μου ! Κληρο-
νόμοι στ' ἀνώμαλα ρήματα !

Ποῖος νὰ σ' ἀκούσῃ, καὶ ἂν τοὺς τὸ πῆς, πῶς γιὰ νάχῃ τὸ ἔθνος δική του δύναμη καὶ ζωὴ, πρέπει καὶ δική του γλώσσα νὰ μιλῇ καὶ νὰ γράφῃ. Πῶς τὴν ἔχει τὴν δική του τὴ γλώσσα, κ' εἶναι πὺδ ἐλ-
ληνική ἀπὸ τὴν καμαρωμένη τὴν κορακίστικη ! πῶς γιὰ νὰ σταλάξουμε ἀνθρωπισμὸ στὴ ρωμαϊκὴ τὴν καρδιά, πρέπει νὰ διδάσκουμε, νὰ παρασταίνομε, καὶ νὰ τραγουδοῦμε στὴ γλώσσα τῆς, καὶ ὅχι σὲ γλώσσα πού δὲν ἀκούστηκε ποτὲς ἀλάκερη σ' ἕνα σπιτικό, παρὰ μέρος πρὶ νὰ φανῇ ὁ Χριστός, μέρος σὰ φάνηκε ὁ Μωάμεθ, καὶ μέρος θὰ μιληθῇ σὰν ξα-
ναφανῇ ὁ Μεσσίας !

Ἡ γλώσσα γεννιέται καὶ μεγαλώνει : στὰ σπι-
τικά, σὰν κ' ἐμᾶς πού τὴ μιλοῦμε. Ἐρχεται κα-
τόπι ἡ φιλολογία, τὴ σιάζει, τὴ γυαλίζει, πετάει βαρβαρισμοὺς κ' ἰδιώματα, φτιάχνει καινούρια στο-
λίδια, καὶ στρώνει ἐθνικὴ γλώσσα πού γίνεται δημοφῆ, εἶναι καὶ ζωντανή. Τοὺς τύπους τῆς δημο-
ποῖα φιλολογία νὰ τοὺς ἀλλάξῃ, καὶ γιατί ; Οἱ Ἀθηναῖοι σὰν ἄκουγαν τοὺς ρητόρους του καὶ μι-
λοῦσαν μὲ τὴ σπιτήσια γραμματικὴ τους, δὲν τοὺς παραξενεύουνταν. Ἐμεῖς τάχα γιατί τόσο ἀκατα-
δεξιά !

Ποῖος κάθισε νὰ συλλογιστῇ τὰπέραντο τὸ χασο-
μέρι, τὰπέραντο τὸ κρῖμα, πού ἀναγκάζεται τὸ ρο-
μῶποῦλο νὰ ξεμάθῃ μὴ γραμματικὴ καὶ νὰ μάθῃ μὴν ἄλλη, ἄφησε πού μῆτε τὴ μὴ δὲν μπορεῖ νὰ ξεμάθῃ, μῆτε τὴν ἄλλη δὲν καλομαθαίνει ; Ποῖος ἀνοίξε κορακίστικο βιβλίο, καὶ νὰ τὸ κλείσῃ μάνι μάνι, καὶ νὰ πᾶν στοὺς δασκάλους νὰ πῇ. Φτάνει σας πιά, τὸ παραξηλώσατε : πήρατε τὴν πόρτα στὸν ὅμο σας. Σὰς ἐρίσαμε δασκάλους, καὶ μᾶς βγαίνετε ἱστορικοὶ, ρητοροὶ, δαιμόνιοι. Ὡς κ' ἐφημερίδες μᾶς γράφετε ! Πού ἀκούστηκε τέτοιο πράγμα ! Ὑστερ' ἀπὸ τοὺς παλαιούς τοὺς Αἰγύπτιους παπάδες, σὲ ποῖο ἔθνος ἔγεινε μονοπῶλι ἡ γλώσσα κ' ἡ σοφία ; Ἀ-
μέτε στὸ καλὸ. Ἀφήστε τὴ φιλολογία στὰ χέρια τῶν παιδιῶν τοῦ λαοῦ, νὰ μάθῃ καὶ ὁ λαὸς κατιτίς. Διδάξτε τὸ ἔθνος νάγαπᾷ καὶ νὰ σέβεται τὴν κα-
ταφρονεμένη του τὴ γλώσσα, νὰ πάρῃ λιγάκι ἀπάνω του, καὶ νὰ μᾶς τὸ δείξῃ πῶς ζῇ.

Ποῖος πῆγε, μὰ καὶ ποῖος ἔμεινε νὰ τὰ πῇ αὐτὰ στοὺς δασκάλους ! πού μᾶς ἔχει ἔλους ἀπὸ τὴ μη-
χανὴ τους βγαλμένους, ἄλλον κουτσὸ, ἄλλον τυφλὸ

Πέσανε τὰ ροδόφυλλα ἀπάνω σὲ ξαδιάντροπο γλῆντι.

Στὸ σπῖτι μας ! Ἀλήθεια, καὶ νὰ μὴν τὸ σκεφετῇ ! Ἐχουν ἀκόμα ἕνα ἄσυλο. Τοὺς διώχνουν ἀπὸ παντοῦ, τοὺς σπρώχνουν, τοὺς στριγγώνουν, μὰ ἔ-
χουν ἀκόμα τὴν καμερούλα τῆς τὴν ἀπάνεμη καὶ τὴ ζεστή—κλειοῦνε τὴν πόρτα καὶ τὰ γέλοια κ' οἱ εἰρωνεῖες κ' οἱ θόρυβοι τῆς πρόστυχης, μπακαλίστι-
κῆς ζωῆς, σταματοῦν ἀπόξω ἀπὸ τὸ κκτώφλι, βρί-
σκουν κλειστὴ τὴν πόρτα καὶ κατακυλοῦνε κάτω ἀπὸ τὴ σκάλα καὶ φεύγουν.

— Ναι, ναι ! Πάμε στὸ σπῖτι μας ! Στὸ σπῖτι
μας !

(Ἀκολουθεῖ)

καμπνίζει δεξὰ καὶ ἑρβὰ στὸν ὀρθρινὸν ἀέρα, πότε πεσμένο κάτω σὲ μιὰ θημωνιά ρόδα πού ἀχνίζουσε ἀπὸ τὴν πύρα τοῦ μεσημεριοῦ καὶ πότε πάλι πλεγ-
μένο γύρω του, σὰν ἀγιοκλήμα ὁλάνθιστο—σὰν ἀγιοκλήμα ὁλάνθιστο ἢ σὰ φίδι ;

— Ὁρέστη, πού κυτᾷς ; Δὲ μ' ἀκούς ; Ἐλα νὰ φύγωμε. Εἶναι μεσάνυχτα πιά...

(—Ὁ ! πῶς νὰ φύγωμε, πῶς θὰ μπορέσω νὰ μείνωμε πάλι μόνοι καὶ πῶς θὰ σὲ δῶ ν' ἀνοίξεις τὸ κρεβάτι καὶ ν' ἀνεβείς ἀπάνω, μὲ τὴν πουκαμισὰ τὴν τριανταφυλλιά μὲ τίς φαριδιές ταντέλες ! Ὁ ! ποτέ, ποτέ δὲ θὰ μπορέσω νὰ σοῦ πῶ—τὸ κορμί μου, Χρυσούλα, εἶναι πεσμένο ὅλο, πίστομα καὶ ἀπελ-
πισμένα, ἀπάνω σὲ μιὰν ἄλλη, ἀπάνω σὲ μιὰν ἄλλη...)

— Νὰ φύγωμε ; Τί εἶπες ; Γιατί νὰ φύγωμε ; Πού νὰ πάμε ;

— Στὸ σπῖτι μας ! Στὸ σπῖτι μας !

Μὲ τί γλύκα καὶ τί ντροπαλοσύνη πέσανε ἀπάνω στὰ τραπ ζια τὰ γεμάτα ἀπὸ ποτῆρια ἀφέντι καὶ ἀπὸ χέρι χλωμὰ καὶ πολυξέρα, πέσανε ἀπάνω στὰ γό-
νατα τὰ πασαλυμένα τῶν βαμμένων γυναικῶν, τὰ λόγια αὐτὰ τὰ σεμνὰ, τὰ τίμια, τὰ πρωτόγονα τῆς Χρυσούλας !